

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Veronika Vavřinová

**Mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973
v československých denících**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Veronika Vavřinová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

VAVŘINOVÁ, Veronika. *Mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973 v československých denících*. Praha, 2013. 73 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je popsat mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973 v československých médiích. V roce 1970 byl v Chile lidmi zvolen první marxisticky orientovaný prezident na západní polokouli, doktor Salvador Allende. Společně se svou vládou, sestavenou ze členů koalice Lidové jednoty, podnikal první kroky vedoucí k vybudování socialismu v Chile. Tyto snahy se těšily veliké pozornosti médií ve východním bloku, nejinak tomu bylo i v Československu.

Bakalářská práce zkoumá mediální obraz Chile ve třech československých denících, a to v Rudém právu, Mladé frontě a Lidové demokracii. Jako metoda výzkumu byla zvolena kvalitativní obsahová analýza. Zkoumanými časovými úseky jsou následující události: zvolení Salvadora Allende prezidentem, znárodnění chilského měďného průmyslu a vojenský puč generála Augusto Pinocheta.

Práce staví i na rozsáhlé teoretické části, která popisuje historické a mezinárodněpolitické pozadí událostí. Značná pozornost je věnována také vztahům Chile a Československa, které měly svůj základ především v zahraničněpolitických vztazích Chile a Sovětského svazu socialistických republik.

Abstract

The aim of this thesis is to describe the media image of Chile during the years 1970 – 1973 in the Czechoslovakian media. In 1970, the first Marxist oriented president

in the western hemisphere, doctor Salvador Allende, was elected by people in Chile. Along with his government, put together out of the members of the Unidad Popular coalition, he made the first steps towards the creation of socialism in Chile. These efforts claimed the attention of the media in the Eastern Bloc, including the Czechoslovakia.

The bachelor's thesis examines the media image of Chile in three Czechoslovak daily newspaper, that is Rudé právo, Mladá fronta and Lidová demokracie. The chosen research method is qualitative content analysis. The examined time periods were following events: the victory of Salvador Allende in the presidential election, the nationalization of the Chilean copper industry and the military coup of General Augusto Pinochet.

The thesis builds upon an extensive theoretical part describing the historical and international political background of the events as well. A lot of attention is also dedicated to Chilean-Czechoslovakian relationships, which were based mainly upon Chilean-Soviet relationships.

Klíčová slova

Chile, mediální obraz, Rudé právo, Mladá fronta, Lidová demokracie, socialismus, Allende

Keywords

Chile, media image, Rudé právo, Mladá fronta, Lidová demokracie, socialism, Allende

Rozsah práce:

Rozsah práce je 114 240 znaků včetně mezer.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. 5. 2013

Veronika Vavřinová

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce, cenné rady a podněty. Velký dík patří také mé mamince za její podporu během celého studia.

SCHVÁLENO

Podat

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Veronika Vavřinová	Razítko podatelny:												
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2010	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">14-05-2012</td> <td style="text-align: right;">-1-</td> </tr> <tr> <td>Cj: 10288</td> <td>Příloh: 5</td> <td>Skartační číslo:</td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	14-05-2012	-1-	Cj: 10288	Příloh: 5	Skartační číslo:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		14-05-2012	-1-										
Cj: 10288	Příloh: 5	Skartační číslo:											
Přiděleno:													
E-mail diplomantky/diplomanta: veronika.vavrinova@gmail.com													
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/kombinovaná forma													
Předpokládaný název práce v češtině: Mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973 v československých denících													
Předpokládaný název práce v angličtině: The Media Image of Chile during the years 1970 – 1973 in the Czechoslovakian daily newspaper													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2012/2013													
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Bakalářská práce na téma „Mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973 v československých denících“ si klade za cíl popsat, jakým způsobem byl zobrazen vývoj socialistického režimu v Chile v předních československých denících v letech 1970 – 1973. Práce se soustřeďuje na tři hlavní mezníky socialismu v Chile, a to na zvolení socialistického kandidáta Salvadora Allende prezidentem dne 4. 9. 1970, znárodnění těžby mědi 16. 7. 1971 a převrat vojenské junty 11. 9. 1973, kterým socialismus v Chile končí a nastupuje nový, fašistický režim v čele s generálem Pinochetem. Hlavní část práce bude analyzovat zobrazení těchto událostí v denících Rudé právo, Lidová demokracie a Mladá fronta.													
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):													
Úvod													
1 Historický vývoj Chile v letech 1970 – 1973													
1.1. Vývoj před rokem 1970 1.2. Chile v letech 1970 – 1973 1.3. Vojenský převrat a nástup pinochetismu													
2 Vztahy ČSSR a Chile v letech 1970 – 1973													
2.1 Stručný historický vývoj Československa na přelomu 60. a 70. let 2.2 Vztahy ČSSR a Chile 2.3 Literatura vydaná v ČSSR pokrývající období socialismu v Chile													
3 Mediální obraz Chile v československých denících v letech 1970 – 1973													
3.1 Prezidentské volby – zobrazení Chile v československých denících ve dnech 21. 8. 1970 - 18. 9. 1970 3.2 Znárodnění měděných dolů - zobrazení Chile v československých denících ve dnech 2. 7. 1971 – 30. 7. 1971 3.3 Vojenský puč - zobrazení Chile v československých denících ve dnech 28. 8. 1973 - 25. 9. 1973													
Závěr													

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Zpracovávaným obdobím jsou následující časové úseky: 21. 8. 1970 – 18. 9. 1970; 2. 7. 1971 - 30. 7. 1971; 28. 8. 1973 – 25. 9. 1973. V tomto období budou analyzována všechna čísla deníků Rudé právo, Lidová demokracie a Mladá fronta.

Postup (technika) při zpracování materiálu:

V práci bude použita technika kvalitativní obsahové analýzy dobových článků z československých deníků v kombinaci s historickou analýzou českých a zahraničních dobových i současných pramenů.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- COLLIER, Simon a SATER, William F. *A history of Chile, 1808-2002*. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4.

Kniha *A History of Chile 1808 – 2002* se věnuje politickému, sociálnímu a ekonomickému vývoji Chile od doby získání nezávislosti až po první léta vlády prezidenta Lagose. Publikace se soustředí zejména na vývoj zemědělské politiky, těžební průmysl v 19. století (především jde o těžbu nitrátů) a na postupnou diverzifikaci národní ekonomické základny.

- ČERMÁK, František, CVRČEK, Václav a SCHMIEDTOVÁ, Věra. *Slovník komunistické totality*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 302 s. Korpusová lexikografie; sv. 3. ISBN 978-80-7422-060-9.

Kniha je součástí ediční řady *Korpusová lexikografie*, která prezentuje jazyk užívaný v důležitých obdobích vývoje národní kultury. Úvodní studie obsahuje přehled rysů totalitního jazyka z hlediska pragmatiky a sémantiky. Stěžejní část publikace tvoří samotný slovník, který obsahuje jednotlivá hesla a jejich obvyklé kolokace. Slovník je založen na třech sondách do dobového tisku, a to z let 1952, 1969 a 1977. Na závěr je přiložen slovník podle frekvence užití hesel a několik dobových ukázek.

- DE VYLDER, Stefan. *Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular*. 1st publ. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25.

Publikace je věnována ekonomickému vývoji Chile v letech 1971 – 1973. Soustředí se na ekonomický program Allendeho socialistické vlády a na jeho úspěchy a problémy. Zvláštní pozornost je věnována období narůstající inflace a hospodářské stagnace v letech 1972 – 1973. Dále kniha popisuje úlohu těžebního průmyslu v chilské ekonomice a období znárodnění těžby mědi. Samostatná kapitola pojednává i o zemědělském sektoru, přičemž popis jeho vývoje sahá až do 60. let 20. století.

- FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 1998. 216 s. Paprsek; sv. 2. ISBN 80-86138-03-8.

Publikace je studií komunistického jazyka v Československu. Objasňuje pojetí několika zásadních pojmů, které komunistický jazyk hojně používal, např. lid, lidové masy, strana (a její úloha a vztah ke státu), lidová demokracie, jádro strany či uvědomění. Text je doplněn četnými ukázkami z dobového tisku, na kterých autor demonstruje komunistické pojetí jednotlivých hesel. Dále se autor věnuje proměněm zobrazení J. V. Stalina v tisku a také základním stavebním principům totalitního jazyka.

- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8.

Publikace prezentuje vývoj českých médií v letech 1918 – 1992. Vývoj popisuje v jednotlivých

etapách, a to za První republiky, Druhé republiky, Protektorátu Čechy a Morava, Třetí republiky, tzv. Zakladatelského období (1948 – 1967), Pražského jara a normalizace. Kniha se věnuje nejen dějinám tisku, rozhlasu a televize, ale i vývoji ČTK, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese. Publikace je doplněná také o ukázky dobového tisku.

- POSPÍŠIL, Oldřich. *Chile - výzva k bdělosti*. Praha: ÚV Nár. fronty ČSSR, 1976. 64, [1] s.

Kniha se věnuje období vojenského převratu v Chile v září 1973. Popisuje záříjové události, ale i předchozí socialistický režim a jeho úspěchy. Dále se věnuje mocenským sporům a zájmům, které za vojenskou juntou stály. Publikace prezentuje, jakým způsobem se tyto síly snažily již před vojenským převratem narušit chod republiky. Zároveň autor popisuje tehdejší situaci v Chile za Pinochetovy vlády.

- RECTOR, John Lawrence. *The history of Chile* [online]. New York: Palgrave Macmillan, ©2005. The Greenwood histories of the modern nations [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <<http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10135551>>.

Publikace popisuje historii Chile od roku 500 n. l. až do roku 2004. Největší pozornost je věnována vývoji Chile v 19. a 20. století. Důraz je kladen na přechod Chile k demokracii a následně k socialismu a k fašismu, ale také např. na těžební průmysl jako jedno z nejdůležitějších ekonomických odvětví v posledních dvou stoletích.

- ŠUMAVSKÝ, Jan. *Utrpení a naděje Latinské Ameriky*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. 298 s., [16] s. fot. příl. Knižnice všeobecného vzdělávání mládeže. Problémy mezinárodních vztahů.

Kniha se věnuje vývoji Latinské Ameriky především ve 20. století. Popisuje historické události v řadě zemí Latinské Ameriky, např. v Chile, Argentině, Mexiku či Brazílii. Stěžejní část publikace se zabývá sociálními, politickými a ekonomickými problémy Latinské Ameriky a možnostmi jejich řešení (především z politického hlediska). Autor také popisuje šíření fašismu v Latinské Americe a roli socialismu a komunismu v těchto zemích.

- VERGARA, Angela. *Copper workers, international business, and domestic politics in Cold War Chile* [online]. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, c2008, 222 s. [cit. 2012-05-13] ISBN 02-710-3334-7 Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=le_BMM0E9sC&printsec=frontcover&dq=vergara+angela&hl=cs&sa=X&ei=A-euT4qzFcvLswbz8-WeBA&sqi=2&ved=0CDIQ6AEwAA#v=onepage&q=vergara%20angela&f=false>

Publikace popisuje ekonomický, politický a sociální vývoj Chile během studené války. Věnuje se především historii odborového hnutí v Chile, kterou demonstuje na příkladu zaměstnanců těžební společnosti Anaconda Copper Company v letech 1945 – 1990.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- FRANCOVÁ, Iveta. *Vliv mocností na charakter režimu Salvadora Allendeho* [online]. 2010 [cit. 2012-04-16]. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, UHK, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Pavlína Springerová. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/ua9kra/>>.
- JENDELE, Petr. *Pád demokracie v Chile v 70. letech 20. století* [online]. 2009 [cit. 2012-04-16]. Bakalářská práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jan Cívín. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/8ttbgu/>>.
- KRAUS, Josef. *Pinochetovo Chile - případová studie autoritativního režimu* [online]. 2007 [cit. 2012-04-16]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Stanislav Balík. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/144106/fss_b/>.

- MALÁ, Klára. *Vztah komunistického Československa k Pinochetovu režimu* [online]. 2010 [cit. 2012-04-16]. Bakalářská práce. UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Miroslav Kryl. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/eatopi/>>.)
- ŠKOLKAYOVÁ, Marta. *Chile: from democracy to socialism*. Diplomová práce. Praha, Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií, 2009. 101 s. Vedoucí práce Miloš Calda.
- TICHÝ, Martin. *Mobilizace rolnictva a konec demokracie v Chile 1973* [online]. 2010 [cit. 2012-04-16]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Karel Kouba. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/9fc5a6/>>.

Datum / Podpis studenta/ky

14.5.2012

Veronika
.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

DEONAIK PETER

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

14.5.2012 *Ph. Beňuš*

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

OBSAH.....	2
ÚVOD.....	2
1 HISTORICKÝ VÝVOJ CHILE V LETECH 1970 – 1973	4
1.1 <i>Vývoj před rokem 1970</i>	4
1.2 <i>Chile v letech 1970 – 1973.....</i>	7
1.3 <i>Vojenský převrat a nástup Pinochetismu</i>	12
1.4 <i>Významné osobnosti Chile v letech 1970 – 1973.....</i>	13
1.4.1 <i>Pablo Neruda</i>	13
1.4.2 <i>Luis Corvalán.....</i>	14
1.4.3 <i>Salvador Allende</i>	15
2 VZTAHY ČSSR A CHILE V LETECH 1970 – 1973	16
2.1 <i>Stručný historický vývoj Československa na přelomu 60. a 70. let.....</i>	16
2.2 <i>Vztahy ČSSR a Chile</i>	17
2.3 <i>Literatura vydaná v ČSSR pokrývající období socialismu v Chile</i>	21
3 MEDIÁLNÍ OBRAZ CHILE V ČESKOSLOVENSKÝCH DENÍCÍCH V LETECH 1970 – 1973	26
3.1 <i>Prezidentské volby – zobrazení Chile v československých denících ve dnech 21. 8. 1970 - 18. 9. 1970.....</i>	27
3.2 <i>Znárodnění měděných dolů - zobrazení Chile v československých denících ve dnech 2. 7. 1971 – 30. 7. 1971</i>	33
3.3 <i>Vojenský puč - zobrazení Chile v československých denících ve dnech 28. 8. 1973 - 25. 9. 1973</i>	36
ZÁVĚR.....	50
LITERATURA:.....	53
SEZNAM PŘÍLOH	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	56

Úvod

Mediální obraz socialistického Chile v letech 1970 – 1973 v československých denících jsem se rozhodla analyzovat z toho důvodu, že toto téma umožňuje pokusit se o uplatnění znalostí a dovedností z obou oborů, které studuji, a to mediálních studií a ekonomie. Ekonomické příčiny totiž stály jak za zvolením prvního marxistického prezidenta na západní polokouli, tak za pádem režimu vlády Lidové jednoty v roce 1973. Jde však o téma velmi málo zpracovávané, mediálnímu obrazu Chile v letech 1970 – 1973 doposud nebyla věnována žádná absolventská práce.

Během rešerše literatury a následného zpracování jsem zjistila, že k tomuto tématu neexistuje v České republice mnoho titulů. Při zpracování první kapitoly jsem čerpala výhradně z anglicky psané literatury, v druhé kapitole jsem potom čerpala z literatury české, zkoumané téma však nikdy nebylo hlavním tématem publikace. Diplomové práce, které na toto téma doposud vznikly, na toto období pohlíží především z hlediska historického a politologického, tudíž jsem je nemohla využít jako zdroj informací.

Práce sestává z teoretické a praktické části. Teoretická část poskytuje základní informace o událostech v Chile i v Československé republice. První kapitola se věnuje historickému vývoji v Chile v letech 1970 – 1973, se zaměřením na období od prezidentských voleb v září 1970 do vojenského puče v září 1973. Tyto „chilské tři roky“ jsou popsány jak z hlediska politického a historického, tak zároveň z hlediska ekonomického. Kapitola také obsahuje krátké seznámení s nejdůležitějšími osobnostmi socialistického Chile té doby, a to s Pablem Nerudou, Luisem Corvalánem a Salvadorem Allende.

Druhá kapitola se věnuje vztahu Chile a Československé republiky v letech 1970 – 1973. Z tohoto důvodu text obsahuje i krátký historický úvod do dějin Československa na přelomu 60. a 70. let. Dále se kapitola soustředí na diplomatické vztahy mezi Chile a Československem, které z velké části vycházejí ze vztahů Chile a Sovětského svazu. Poslední subkapitola se věnuje v Československu vydané literatuře věnované Chile.

Třetí kapitola je částí praktickou, ač obsahuje krátké seznámení s teorií oficiálního jazyka té doby. Je rozčleněna do tří základních částí, které popisují jednotlivá zkoumaná období. Text je zkoumán formou kvalitativní analýzy. Zkoumanými obdobími jsou prezidentské volby v roce 1970, znárodnění měďného průmyslu v roce 1971 a vojenský puč v roce 1973. Analyzovanými periodiky jsou Rudé právo, Mladá fronta a Lidová demokracie. Tato kapitola se snaží především stanovit základní prvky mediálního obrazu v Chile ve zkoumaných časových úsecích, ale zároveň stanovit rozdíly v přístupu jednotlivých periodik.

Při zpracování tématu jsem se odchýlila od tezí své bakalářské práce. Především jsem nevyužila veškerou v tezích uvedenou literaturu, neboť jsem během další rešerše našla vhodnější tituly. Dále jsem přidala tři subkapitoly do původní osnovy práce. Ty se věnují osobnostem Pabla Nerudy, Luise Corvalána a Salvadora Allendeho. Domnívám se, že seznámení s těmito osobami je nezbytné pro lepší pochopení tématu.

Všechny překlady z cizojazyčné literatury jsou mým dílem. Při citacích z dobového tisku jsem respektovala tehdejší jazykovou normu.

1 Historický vývoj Chile v letech 1970 – 1973

1.1 Vývoj před rokem 1970

Chile patří k latinskoamerickým zemím, které získaly nezávislost již na samém počátku 19. století. V porovnání s okolními zeměmi můžeme říci, že historický vývoj v Chile byl poměrně poklidný a vedl k vytvoření stabilního demokratického systému, který je typický pro Chile v první polovině 20. století. V chilském politickém systému určitě můžeme vyzorovat inspiraci tradicí USA, neboť stejně jako ve většině dekolonizovaných zemí, i zde je klíčovou osobou systému prezident, který vytváří vládu a má zásadní vliv na celkové dění v zemi.

Nejen v politické oblasti můžeme najít podobnost mezi Chile a USA. V první polovině 20. století v Chile najdeme rozvinutý kapitalistický systém. Ten má však silně monopolní strukturu, a to především v klíčových odvětvích hospodářství, a to těžbě nerostných surovin a ve službách. Tyto monopoly jsou často financovány americkými firmami, anebo jde přímo o původní americké společnosti. Ty potom odvádí své zisky zpět do USA. V 60. letech celé dvě třetiny cizího kapitálu v Chile pochází právě z USA.¹ Americký kapitál však v této době neproudí pouze do soukromého sektoru, ale z velké části také pokrývá vysoké vládní výdaje. Můžeme říci, že Chile je v 60. letech závislé na půjčkách zahraničních vlád, bank a institucí. To se také projevuje na prohlubujícím se schodku platební bilance.

Nyní se zaměříme na sociální oblast. Ač Chile patřilo k zemím s vysokým HDP per capita, chilská společnost se vyznačovala extrémní nerovností v rozdělení důchodů. Zatímco na jedné straně stála hrstka podnikatelů a finančníků s ohromnými zisky, na straně druhé tu byli dělníci v dolech, lidé žijící v otřesných podmínkách v různých slumech (tzv. pobladores) a také chudí rolníci žijící na venkově (tzv. campesinos). Sociální rozdíly byly skutečně ohromné, jak ukazuje i tabulka č. 1. Můžeme sice mluvit o střední třídě, ale ta byla v chilské populaci velmi málo zastoupená.

¹ DE VYLDER, Stefan. Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25. S. 14

Tabulka č. 1: Nerovnost rozdělení důchodů v Chile v roce 1968

1968	% výdělečné populace	% celkových osobních důchodů	Přibližný příjem per capita v USD
Nižší třída	71,5	26,0	220
Střední třída	24,1	28,5	710
Vyšší třída	4,4	45,5	6200

Zdroj: De Vylder, 1976, s. 7

Charakteristikou sociálního systému v 60. letech je též diskriminace venkova oproti městům. Neustále také klesala kupní síla obyvatelstva, což souviselo s poměrně vysokou mírou inflace – před nástupem vlády Lidové jednoty dosahovala cca 35 % p. a.² Pro většinu lidí byla také nedostupná lékařská péče, která celkově neměla valnou úroveň. Míra úmrtnosti novorozenců dosahovala hodnoty 7,9 %. Dalších asi 7000 dětí každý rok zemřelo na podvýživu. Pouze 32 % dětí dokončilo základní stupeň vzdělání, neboť často musely školu opustit a místo toho pomoci rodině vydělávat peníze. Velmi tristní byla také bytová situace běžného chilského obyvatelstva – zcela běžně v jedné místnosti bydlelo 7 lidí, a to bez přístupu k pitné vodě či k dalším hygienickým nezbytnostem. Také vysoká míra nezaměstnanosti způsobovala obrovskou frustraci mezi lidmi – každý třetí Chilan byl buď zcela nezaměstnaný, anebo byl zaměstnaný např. jen několik málo měsíců v roce.³

Je tedy pochopitelné, že většina obyvatel byla s tímto systémem nespokojená a projevy nevole proti režimu se stupňovaly, avšak v rámci demokracie. Takováto situace je samozřejmě podhoubím pro nárůst preferencí pro levicové kandidáty, kteří dříve neměli valnou podporu.

V roce 1964 byl prezidentem zvolen Eduardo Frei, člen a jeden ze zakladatelů poměrně mladé Křesťansko-demokratické strany (PDC). Frei si byl vědom jak špatné situace obyvatel, tak závislosti Chile na Spojených státech amerických. Chtěl provést takové reformy, které by vytvořily systém kombinující ty nejlepší vlastnosti kapitalismu

² srov. tamtéž, s. 22

³ srov. tamtéž, s. 7 – 9

a socialismu. Šlo mu o vytvoření „komunitní společnosti“.⁴ Prováděl tedy řadu reforem – pokračoval ve znárodnování (které započal už prezident Alessandri), především v těžbě mědi. Zde odkoupil 51 % akcií od amerických společností Anaconda a Kennecott, které vlastnily největší chilské doly Chuquicamata, El Teniente a El Salvador. Z obavy před reakcí USA byl však ve výsledku tento proces výhodnější pro oba monopoly, než pro Chile. Dostaly zaplacenou kupní cenu, která daleko přesahovala tržní hodnotu všech akcií.⁵ Také pozemková reforma, též započatá prezidentem Alessandrim, neprobíhala tak rychle a v takovém měřítku, jak by si to představovali zainteresovaní lidé, především tedy rolníci, kteří tímto způsobem měli přijít k půdě. Účelem pozemkové reformy bylo znárodnění velikých neefektivních haciend, jejich rozparcelování na menší jednotky a poskytnutí k hospodaření nemajetným rolníkům. Do konce 60. let bylo tímto způsobem vyvlastněno asi 1300 haciend.⁶ Na druhou stranu je ale nutné říci, že makroekonomická situace Chile se za Freiovy vlády zlepšila – především došlo ke snížení schodků platební bilance (ale na úkor vládních výdajů) i ke snížení tempa růstu inflace.⁷ V očích nejchudších však Frei nedostal svým slibům. Životní úroveň chilského obyvatelstva se sice o něco zlepšila, stále však byla tristní. Změny byly příliš pomalé, voliči požadovali radikálnější reformy. To vedlo k ještě většímu příklonu Chilanů k levicovým politickým stranám v dalších prezidentských volbách, které nastaly v roce 1970.

Jak bylo již řečeno, preference levicových stran rostly po celá šedesátá léta. Levice se však potýkala se značnou roztržičností zájmů, velké množství hlasů se rozložilo mezi veliké množství stran, načež ve výsledku žádná z těchto stran neměla šanci se výrazněji participovat na rozhodovacích procesech v parlamentu, a ani neměla možnost prosadit silného levicového kandidáta na prezidentský post.

To se změnilo v prezidentských volbách 1970. V roce 1969 bylo vytvořeno politické seskupení sestávající z několika méně či více silných levicových stran, a to

⁴ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. A history of Chile, 1808-2002. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 306 – 307

⁵ srov. DE VYLDER, Stefan. Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25. S. 122

⁶ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. A history of Chile, 1808-2002. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 314

⁷ srov. tamtéž, s. 317

ze strany socialistické, komunistické, radikální, sociálně demokratické a ze stran MAPU a API. Toto seskupení si zvolilo jméno Lidová jednota, ve španělštině Frente Popular (FP). Tak konečně došlo i ke sjednocení voličských hlasů a bylo tedy jen nutné zvolit vhodného kandidáta, který by z ideologického hlediska mohl prezentovat všechny zúčastněné strany. Po dlouhých úvahách byl vybrán doktor Salvador Allende Gossens, který již třikrát neúspěšně kandidoval za socialisty. Jeho úspěšnost ve třech po sobě jdoucích prezidentských volbách je znázorněna v tabulce č. 2. Allende nakonec v prezidentských volbách získal o pouhých 40 000 hlasů více nežli jeho největší soupeř, bývalý prezident Jorge Alessandri. Jeho vítězství tedy muselo být potvrzeno v Kongresu, k čemuž také nakonec přes snahy opozice došlo. O zmaření potvrzení volebního výsledku se mimo jiné snažily i USA, které s pomocí uplácení chtěly získat chilské poslance na stranu Jorge Alessandriho. USA údajně na ovlivnění výsledku voleb v Chile vynaložily celkem 1 000 000 amerických dolarů.⁸

Tabulka č. 2: Výsledky prezidentských voleb v letech 1958, 1964 a 1970

Prezidentské volby	Pravice	Křesťanští demokraté	Radikálové	Marxisté
1958	Alessandri 31,6 %	Frei 20,7 %	Bossay 15,6 %	Allende 28,9 %
1964	-	Frei 56,1 %	Durán 5,0 %	Allende 38,9 %
1970	Alessandri 34,9 %	Tomic 27,8 %	-	Allende 36,3 %

Zdroj: (Collier: 200, s. 309, vlastní překlad)

1.2 Chile v letech 1970 – 1973

Výhra ve volbách však nezajistila Allendemu a jeho vládě klidný začátek pro zavedení nových pořádků. Tradičně pravicově orientované vrstvy naopak zachvátila

⁸ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. A history of Chile, 1808-2002. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 327 – 328, srov. PETRAS, James F a MORLEY, Morris H. The United States and Chile: imperialism and the overthrow of the Allende government. New York: Monthly Review Press, 1975, xvii, 217 p. ISBN 08-534-5361-6. S. 132

vlna paniky. Jako největší nepřítelé nového režimu byl identifikován imperialismus a místní oligarchie. Investoři rychle začali stahovat kapitál ze země a velkostatkáři z obavy ze zabavení svého majetku radši zabíjeli svá zvířata a přestali s produkcí. Dokonce i armáda byla připravena případně zasáhnout.⁹ Ani politická situace nebyla pro Allendeho nejpriznivější – většinu v parlamentu měla Křesťansko-demokratická strana. Ačkoliv tedy prezident měl neomezenou moc z administrativního hlediska, omezovalo to jeho možnost prosadit nové zákony.¹⁰ To také později vedlo k tendenci spíše nacházet skuliny ve starých zákonech, než se snažit o vytvoření nových.

Velmi krátce po volbách se Allendeho administrativa pustila do vytvoření ekonomického plánu, který by znatelně zlepšil situaci v zemi. Hned na začátku vlády došlo ke zvýšení mezd dělníků, a to o 40 %. Zároveň se zvedly vládní výdaje. Ceny potravin byly zafixovány na určitou úroveň. Úrokové míry byly sníženy až na úroveň, která učinila úvěry dostupnými pro většinu obyvatel. Všechna tato opatření způsobila ohromný nárůst likvidity, který se v delším horizontu projevil rostoucí inflací.¹¹

Vývoj v roce 1971 byl pro vládu Lidové jednoty velmi pozitivní a zdálo se, že socialismus je skutečně tím pravým lékem pro dlouhodobé problémy Chile. Spotřeba obyvatel sice rapidně stoupla, ale díky dobré úrodě a vysokým zásobám potravin z minulých let nenastal problém s jejím uspokojením. Došlo také k vytváření nových pracovních míst v sektorech s určitými rezervami – tím se jednak snížila míra nezaměstnanosti, ale také se zvýšila produkce řady odvětví. I míra inflace v tomto roce lehce poklesla, což bylo vnímáno jako veliký úspěch.¹²

Rok 1971 byl však také rokem, kdy se Allende rozhodl pokračovat v procesu započatém Eduardem Freiem, a to v „chileanizaci“ těžby a průmyslu. To spočívalo především ve znárodnění veškerých nerostných surovin. Den znárodnění je nazýván „Día de la Dignidad nacional“ – Den národní důstojnosti - a je brán jako navrácení chilského bohatství do správných rukou. Nejzásadnější byla těžba mědi, která tvořila podstatnou část chilského exportu (70 %), a tedy i HDP. Znárodnění těchto

⁹ srov. DE VYLDER, Stefan. Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25. S. 30 – 34

¹⁰ srov. tamtéž, s. 44 – 45

¹¹ srov. tamtéž, s. 53 – 58

¹² srov. tamtéž, s. 61 – 71

průmyslových odvětví bylo ratifikováno oběma komorami parlamentu. Nejzásadnějším krokem bylo znárodnění majetku již zmíněných společností Anaconda a Kennecott. Těm původně měly být vyplaceny náhrady, které se však nedaly srovnávat s těmi vyplacenými za prezidenta Freie. Nakonec ale Allende došel k názoru, že americké společnosti se za svou působnost na úkor Chile neoprávněně obohatily, a měly by tedy naopak platit náhrady chilskému státu. Tyto náhrady dohromady činily 388 milionů amerických dolarů. Tento krok však měl dalekosáhlé důsledky, o kterých však v té době vláda neměla ještě ponětí.¹³

Anaconda a Kennecott se rozhodly podat žalobu u mezinárodních soudů, ale nakonec ji prohrály. Incident však narušil americko-chilské vztahy, které sice byly od doby Allendova vítězství křehké, ale do Chile stále proudily americké úvěry. Tento obrat však způsobil vyhocení americké nevole k novému režimu. USA tak zahájily novou strategii vůči Chile, která spočívala především v odepření vládních úvěrů, a jež měla za úkol nabourat Allendeho vládu. K americké vládě se brzo přidaly také americké soukromé banky a společnosti, které byly postupem času následovány i bankami a vládami ostatních zemí. Tato situace byla označována jako „neviditelná blokáda“. USA také zavedly embargo na chilské exporty, především na měď. Psychologickým nátlakem se jim podařilo docílit zavedení embarga i v řadě evropských zemí. Ty měly obavy z toho, že nakoupená měď by se mohla stát předmětem sporu Chile a společností Anaconda a Kennecott. To mělo obrovské dopady na objem chilských exportů, a tím pádem i na platební bilanci a HDP. Co se týče úvěrů, tak Chile čerpalo úvěry od svého nového patrona, a to od Sovětského svazu.¹⁴

Tento krok měl ale i jiné následky. Důsledkem byl nejen odliv kapitálu z těchto klíčových odvětví, ale také odliv kvalifikované pracovní síly. Vedoucími pracovníky v dolech byli především Američané, kteří po roce 1971 z Chile odešli. I někteří Chileané na lepších pozicích se rozhodli zemi opustit a s kariérou pokračovat v USA. Bylo velmi

¹³ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. *A history of Chile, 1808-2002*. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 334 – 335

¹⁴ srov. DE VYLDER, Stefan. *Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular*. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25. S. 76 – 77, srov. PETRAS, James F a MORRIS H MORLEY. *The United States and Chile: imperialism and the overthrow of the Allende government*. New York: Monthly Review Press, 1975, xvii, 217 p. ISBN 08-534-5361-6. S. 111

obtížné najít v Chile pracovníky, kteří by je nahradili. Zaměstnanost v dolech se od roku 1969 do roku 1973 sice zvýšila o 45 %, ale šlo o lidi, kteří v dolech předtím nepracovali. Kvalifikovaná pracovní síla se nacházela těžko. Práci ztěžovala také velmi slabá pracovní morálka a časté stávky horníků. Produktivita v dolech per capita tedy i přes navýšení počtu dělníků klesla v průměru o 19 %. Spolu s klesajícími cenami mědi to vedlo ke snížené celkové produktivitě celého sektoru.¹⁵

Dalším důležitým Allendeho počinem byla pozemková reforma. Ta začala už za prezidenta Alessandriho a pokračoval v ní i prezident Frei. Spočívala především ve snaze o odstranění velkých a neefektivních *latifundios*, tedy farem obrovských rozměrů, které měly být rozparcelovány a rozděleny rolníkům. Salvador Allende v reformě nejenže pokračoval, ale dodal jí i dynamiku. Z obavy z možných problémů při prosazování nové legislativy operoval v rámci již existující legislativy, která vznikla za Alessandriho. Určitou kontinuitu reformy zajistil Jacques Chonchol, jenž byl hlavním tvůrcem původní Freiovy reformy. Rozparcelovaná půda byla přidělena skupinám rolníků, kteří si zde primárně pěstovali potraviny pro svou potřebu, a až ve zbývajícím čase se věnovali produkci pro stát. To samozřejmě vedlo k zanedbávání produkce nad rámec své spotřeby a reforma vyústila v podstatné snížení produktivity chilského zemědělství. Problémem byly taky samovolné iniciativy samotných rolníků, kteří bez svolení sami zabírali půdu a tvořili tzv. tomas. To svědčí o neschopnosti vlády Lidové jednoty zajistit pořádek v interních záležitostech.¹⁶ Allende tedy sice splnil své předvolební sliby a již v polovině roku 1972 zlikvidoval veškeré latifundios, avšak kýžené zvýšení efektivity zemědělství to nepřineslo.

Rok 1971 tedy můžeme považovat za období velmi úspěšné. Ekonomická situace byla krátkodobě velmi příznivá, životní úroveň nejnižších vrstev společnosti se také znatelně zlepšila. Allendeho vláda dostala téměř všem svým volebním slibům – provedla radikální znárodnění i pozemkovou reformu. Zdálo se, že situace v Chile se začíná konečně měnit. Z ekonomického hlediska se ale později ukázalo,

¹⁵ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. *A history of Chile, 1808-2002*. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 335 – 336

¹⁶ srov. WINN, Peter a Cristobal KAY. Agrarian Reform and Rural Revolution in Allende's Chile. *Journal of Latin American Studies*. 1974, roč. 6, č. 1, 135 - 159. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/156652> S. 135 - 144

že ekonomický růst byl především extenzivního charakteru a všechny nové výdobytky jdou na vrub budoucího blahobytu.

Roky 1972 a 1973 ani zdaleka nebyly pro Chile tak příznivé jako rok 1971. Začalo se ukazovat, že chilské kapacity (které poklesly i vlivem špatné pozemkové a zemědělské reformy) naprosto nestačí uspokojovat obrovský nárůst spotřební poptávky. Chyběly i zcela základní potraviny, které se musely nakupovat v zahraničí, a přitom příjmy z mědi klesaly. To vedlo k bujení černého trhu, ale také k nespokojenosti společenských tříd, které měly být páteří opory Lidové jednoty. Již na konci roku se konal tzv. „pochod prázdných hrnců“, ve kterém ženy demonstrovaly proti nedostatku potravin, ačkoliv prakticky ještě žádný nebyl. Největším důvodem nedostatku potravin byl i fakt, že díky jejich nízkým cenám a vysokým mzdám si lidé mohli dovolit kupovat mnohonásobně více potravin než dříve. Změnila se také struktura spotřeby domácností – největší poptávka byla především po mase. Také doprava se stala pro všechny cenově dostupnou, ale stejně jako u potravin, i zde kapacita absolutně nestačila poptávce. Dopravní síť v Chile byla velmi zastaralá a přeprava věcí i lidí byla značně komplikovaná.¹⁷

Inflace neustále stoupala (v roce 1973 dosahovala téměř tisíce procent) a vláda tak musela několikrát ročně upravovat mzdy tak, aby zohledňovaly růst cenové hladiny. Míra nezaměstnanosti byla stále nízká. V roce 1972 a 1973 však přišla v ekonomice silná stagnace a pokles výstupu ekonomiky. Problémy měl Allende i na politické rovině – zhoršující se ekonomická situace se projevovala ve ztrátě podpory nižší třídy. Střední a vyšší třída byly proti Lidové jednotě od začátku, stejně jako firemní sektor. Církev se proti vládě také postupně obrátila, především kvůli plánované reformě školství, která by zasahovala do jejích kompetencí. Allende ztratil i podporu v armádě, které nevěnoval dostatek pozornosti. Vláda rychle ztrácela kontrolu nad řadou svých kompetencí, např. i vlivem tomas. Na území Chile působily paramilitantní až teroristické skupiny, které vytvářely své vlastní sféry moci. Opozice rostla a spolu s armádou byla

¹⁷ srov. DE VYLDER, Stefan. Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25. S. 89 – 97

podporována ze strany USA. V roce 1973 tedy neměl Allende už prakticky žádné spojence.¹⁸

1.3 Vojenský převrat a nástup pinochetismu

Jak již bylo řečeno, nespokojenost v armádě dlouhou dobu rostla. Aby zabránil dalšímu nárůstu nespokojenosti, snažil se Allende zvýšit loajalitu armádních důstojníků přidělováním ministerských pozic. Mezi oceněné důstojníky patřil i generál Augusto Pinochet. Tyto kroky však už nezvrátily rozhodnutí zasáhnout do vývoje v Chile. Armáda byla podporována i ze strany USA, které vynaložily především velké množství finančních prostředků, aby přispěly k provedení převratu. Přímou se však angažovat nechtěly, chtěly zůstat v pozadí, byly by připravené zasáhnout pouze v tom nejnnutnějším případě, kdy by vojenská junta ztrácela. 11. září 1973 tedy pod záminkou vojenské přehlídky ve Valparaisu došlo k převzetí moci nad Santiagem armádou. Odpor nebyl dlouhý, během jednoho dne bylo po všem. Salvador Allende nakonec spáchal sebevraždu.¹⁹

Počáteční měsíce nového režimu jsou typické velkými represemi. Řada lidí levicového zaměření okamžitě emigrovala (mezi nimi i světoznámý chilský básník Pablo Neruda), mnoho dalších bylo pozatýkáno a dokonce i mučeno. Za tímto účelem byla vytvořena tzv. DINA, tedy obdoba tajné teroristické policie, která si vytvořila svoji síť informátorů a měla dosah i do zahraničí. Bylo jasné, že vojenská junta nehodlá zachovat nic z období předchozích dvou let. Všechny strany Lidové jednoty byly s okamžitou platností zakázány, podobný osud postihl v roce 1977 i další strany. Kongres byl uzavřen. Augusto Pinochet se prohlásil prezidentem republiky. Je však nutno podotknout, že měl řadu nefalšovaných příznivců mezi obyčejnými lidmi, kteří byli deprimováni z pomalého rozkladu ekonomiky za Salvadora Allende.²⁰ Nový systém se brzy dočkal obnovení přílivu kapitálu nejdříve ze strany USA (viz tabulku č. 3), později i z Evropy a zbytku světa. Porušování lidských práv bylo více či méně přehlíženo.

¹⁸ srov. COLLIER, Simon a SATER, William F. *A history of Chile, 1808-2002*. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4. S. 346 – 355

¹⁹ srov. tamtéž, s. 357

²⁰ srov. tamtéž, s. 359 – 362

Tabulka č. 3: Finanční toky z USA a z mezinárodních organizací do Chile (vybrané údaje)

	Frei (1964 – 1970)	Allende (1970 – 1973)	Pinochet (1973 – 1976)
USA: přímá ekonomická pomoc	397,5	3,3	41,3
USA: vojenská pomoc	52,5	33,0	18,5
USA: Exportní importní banka	278,0	4,7	141,4
Světová banka	131,5	0,0	66,5
Meziamerická rozvojová banka	208,7	11,6	237,8

Zdroj: Mares, 2001, s. 11, vlastní překlad.

1.4 Významné osobnosti Chile v letech 1970 – 1973

1.4.1 Pablo Neruda

Pablo Neruda se narodil roku 1904 v chilském Parralu pod jménem Neftali Ricardo Reyes y Basualto. Jeho otec byl drážním pracovníkem a matka učitelkou na základní škole. Matka však dva měsíce po Pablově narození zemřela, což mělo velký vliv na jeho pozdější poezii. Pablo měl silný citový vztah ke své adoptivní matce, pro kterou také ve čtrnácti letech napsal svou první báseň. Již v této době si Pablo zvolil svůj pseudonym, který se později stal také jeho oficiálním jménem.²¹

Svou první sbírku básní *Kniha soumraku* Pablo publikoval v roce 1923, když se přestěhoval do Santiaga de Chile. Další sbírka, *Dvacet básní o lásce a jedna píseň*

²¹ srov. HIRSCH, Edward. Pablo Neruda at 100. *The Washington post* [online]. 2004-07-11, roč. 2004, WBK.08, 2010-08-20 [cit. 2013-04-07]. ISSN 0190-8286. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.vse.cz/docview/409647396?accountid=17203>

ze zoufalství, byla vydána již v roce 1924 a přinesla mu slávu a mezinárodní uznání. Jeho první sbírky sestávaly především z milostné a erotické poezie.²²

Neruda poté pracoval jako chilský velvyslanec v několika zemích. Při svém mandátu v Myanmaru byl ovlivněn zdejší atmosférou a začal psát více surrealistickou poezii, z čehož vznikla sbírka "Sídlo na zemi".²³

Dalším pobytem, který ho silně ovlivnil, byla jeho léta ve Španělsku za občanské války. Neruda byl zastáncem republikánů a v této době se do jeho veršů začala ve velké míře dostávat také politika. Jeho důležitým dílem z této doby je také rozsáhlá lyrická skladba Veliký zpěv, oslavující Latinskou Ameriku.²⁴

Po svém návratu ze Španělska se Pablo stal komunistou. To bylo patrné i z jeho básnické tvorby. V roce 1945 se stal senátorem za Komunistickou stranu Chile. V 60. letech působil jako chilský velvyslanec ve Francii a také se intenzivně podílel na prezidentských kampaních Salvadora Allende v letech 1964 a 1970. V roce 1971 obdržel Nobelovu cenu za literaturu.²⁵

Neruda poté onemocněl rakovinou, a tak se musel stáhnout na ostrov Isla Negra, kde se věnoval především poezii. Politika ho však zajímala do poslední chvíle a vojenský převrat armádní junty hluboce prožíval. Zemřel 23. září 1973 v Santiagu.²⁶

Přestože oficiální verze tvrdí, že příčinou Nerudovy smrti byla právě rakovina prostaty, provází toto téma neustálé spekulace. 8. dubna 2013 proběhne exhumace jeho těla. Chilští komunisté se totiž domnívají, že Neruda mohl být otráven na příkaz vojenské junty. Údajně mu v noci měla být podána smrtící injekce. Není však jisté, zda po takové době je vůbec možné chemické látky v těle odhalit. Je pravděpodobné, že chemikálie by z těla již vyprchaly.²⁷

1.4.2 Luis Corvalán

Luis Nicolas Corvalán Lepez se narodil 14. 9. 1916 v Pelluco. Když bylo Luisovi 5 let, jejich otec je opustil. V mládí poté pracoval jako novinář

²² srov. tamtéž

²³ srov. tamtéž

²⁴ srov. tamtéž

²⁵ srov. tamtéž

²⁶ srov. tamtéž

²⁷ srov. ČTK, iDNES.cz. Tělo komunistického básníka Pabla Nerudy bude exhumováno. Byl otráven?. IDNES.cz [online]. 2013-03-13 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/pablo-neruda-exhumace-0tu-/literatura.aspx?c=A130313_114834_literatura_ob

v komunistických periodikách. V roce 1947 byla Komunistická strana Chile postavena mimo zákon a Corvalán se dostal do zadržovacího tábora. V roce 1958 byla činnost strany opět povolena a Corvalán se stal senátorem a byl také zvolen generálním tajemníkem strany.²⁸

Corvalán byl věrný sovětské linii komunismu a podpořil okupaci Československa sovětskými vojsky v roce 1968. V době, kdy byli komunisté ve vládě Lidové jednoty, měl Luis četné spory se Sociálně demokratickou stranou. Kritizoval ekonomické reformy zavedené Allendem a od většiny z nich se distancoval.²⁹

Po uchopení moci vojenskou juntou byl Corvalán zatčen a uvězněn. Jeho syn Alberto byl zajat a umučen. Po několika letech byl zásluhou USA a Sovětského svazu vyměněn za jiného politického vězně a usídlil se v Moskvě. V Chile se stal opět veřejně činným po roce 1989, tedy po odchodu Augusto Pinocheta z politiky. Corvalán zemřel v Santiagu dne 21. 7. 2010 ve věku 93 let.³⁰

1.4.3 Salvador Allende

Salvador Allende Gossens se narodil v roce 1908 ve Valparaísu. Jeho rodina patřila do střední třídy. To ho však rozhodně nepřipravilo o sociální citění. Salvador vystudoval medicínu a již za studií se zapojil do politického života. Mimo to byl také svobodným zednářem. V roce 1933 stál u zrodu Chilské socialistické strany, jež byla postavena na marxistické ideologii. Roku 1937 se stal poslancem a již v roce 1939 ministrem zdravotnictví. 31. V roce 1942 byl Allende zvolen předsedou Chilské socialistické strany a o tři roky později se stal i senátorem. V této funkci setrval až do roku 1970, kdy byl zvolen prezidentem.³²

Po celá padesátá a šedesátá léta vždy kandidoval v prezidentských volbách za Socialistickou stranu. Těsného vítězství dosáhl až v roce 1970, kdy kandidoval za seskupení několika levicových stran, včetně Komunistické strany Chile.

²⁸ MARTIN, Douglas. Luis Corvalan Dies at 93: Led Communists in Chile. New York Times: Late Edition (East Coast). 2010-07-29, A.18. ISSN 03624331. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.vse.cz/docview/733048899?accountid=17203>

²⁹ srov. tamtéž

³⁰ srov. tamtéž

³¹ srov. TEDESCHI, Sara K., Theodore M. BROWN a Elizabeth FEE. Salvador Allende: Physician, Socialist, Populist, and President. American journal of public health: JPH / American Public Health Association. Dec2003, roč. 93, č. 12, s. 2014-2015. ISSN 0090-0036. Dostupné z: Academic Search Complete. S. 2014

³² srov. tamtéž, s. 2015

Jako prezident prosazoval výrazné změny v ekonomické i sociální oblasti. Mezi jeho nejvýraznější činy patří znárodnění klíčových chilských průmyslových odvětví, zavedení regulovaných cen potravin a celkové zlepšení dostupnosti sociální a zdravotní péče pro nejhudší vrstvy obyvatelstva. Za jeho vlády se však země dostala do vážných ekonomických problémů, které byly ještě umocněny neshodami se Spojenými státy americkými.

Když 11. září 1973 došlo k vojenskému puči, Salvador Allende si, jak potvrdilo prozkoumání jeho exhumovaných ostatků v roce 2011, vzal život. Zastřelil se dvěma ranami z automatické pušky. Jeho smrt však byla po mnoho let zahalena tajemstvím a mnoho lidí věřilo, že byl zabit vojáky při jejich vniknutí do prezidentského paláce.³³

2 Vztahy ČSSR a Chile v letech 1970 – 1973

2.1 Stručný historický vývoj Československa na přelomu

60. a 70. let

Zobrazení událostí v Chile v československých médiích bylo silně ovlivněno historickými událostmi, které se v Československu odehrály na konci 60. let. Léta 1970 – 1973 jsou roky intenzivní normalizace v reakci na proces Pražského jara a je pochopitelné, že toto mělo dopad i do mediální sféry.

Od roku 1970 v Československu probíhá restaurace režimu a očista strany, a to pomocí stranických prověrek a výměny legitimací. Tato očista probíhá ve všech oblastech, a tak se nevyhýbá ani médiím. Na svých pozicích je nahrazena především řada šéfredaktorů, ale i redaktorů a vydavatelů. Ti jsou nahrazeni lidmi vyhovujícími novým cílům médií. Např. už v roce 1969 je odvolán šéfredaktor Rudého práva Jiří Sekera, který byl vnímán jako příliš umírněný pro budoucí úkoly Rudého práva. V médiích byl zaveden proces následné kontroly postavený především na autocenzuře samotných autorů, kteří byli zodpovědní za své vytvořené obsahy. Odpovědnost tedy již

³³ srov. ČTK, Brm. Bývalý chilský prezident Allende spáchal sebevraždu, potvrdili lékaři. IDNES.cz [online]. 2011-07-19 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/byvaly-chilsky-prezident-allende-spachal-sebevrazdu-potvrdili-lekari-1zz-/zahranicni.aspx?c=A110719_205921_zahranicni_brm

nenesl cenzor, ale sám autor.³⁴ Došlo také ke sjednocení informačních zdrojů používaných pro mediální obsahy, tím hlavním se potom stává Československá tisková kancelář.³⁵

V době počínající normalizace byla také řada médií zcela zrušena, především šlo o časopisy s kulturními obsahy. Mezi zastavené tituly patří Studentské listy, Reportér, Listy, Politika, Dějiny a Současnost, Zítřek či Orientace. Hlavními tiskovými tituly jsou pak na konci této očisty deníky Rudé právo, Lidová demokracie, Mladá fronta, Svobodné slovo, Práce, Zemědělské noviny, Obrana lidu a Československý sport.³⁶

Zcela zásadní postavení získává Rudé právo. To je nejčtenějším deníkem v Československu s denním nákladem přibližně jednoho milionu výtisků. Rudé právo určovalo hlavní agendu ostatních médií a také základní postoje k hodnocení více či méně důležitých událostí a způsob jejich interpretace.³⁷

2.2 Vztahy ČSSR a Chile

Vzhledem k politické situaci v Československu na počátku 70. let 20. století je pochopitelné, že československá zahraniční politika a diplomacie v zásadě vycházela ze zahraniční politiky Sovětského svazu. Již 17. září 1968 došlo k prvním personálním změnám na československém ministerstvu zahraničí, a to konkrétně k odvolání ministra zahraničí Jiřího Hájka, se kterým reprezentanti Sovětského svazu zcela odmítali jednat. Jeho nástupcem se stal pro Rusy přijatelný slovenský poslanec Ján Marko. Československá zahraniční politika byla téměř ve všech ohledech podřízena sovětské. Pro dohled nad implementací této politiky byli do většiny československých úřadů umístěni sovětské poradci, na ministerstvu zahraničí to potom byl přímo náměstek sovětského ministra zahraničních věcí Andreje Andrejeviče Gromyka. Vasilij Vasiljevič Kuzněcov.³⁸ Tato tendence byla ještě posílena v roce 1971, kdy na pozici

³⁴ srov. KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. S. 204 – 205, 208 – 209

³⁵ srov. tamtéž, s. 211

³⁶ srov. tamtéž, s. 213, 215

³⁷ srov. KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. S. 213, 215

³⁸ srov. ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 363 s. ISBN 978-80-7380-131-1. S. 182 - 183

československého ministra zahraniční nastoupil dosavadní ambasador v Moskvě Bohouš Chňoupek, jenž ve všem směřování československé politiky přizpůsoboval příkazům z Moskvy.³⁹

Zároveň docházelo k určité diplomatické izolaci Československa, a to z toho důvodu, aby svou aktivitou nevzbuzovalo v zahraničí zájem o události z roku 1968, což by mohlo mít negativní vliv především na vývoj v dalších socialistických státech. Československá zahraniční politika tedy nebyla na konci 60. let ani v letech 70. nijak aktivní, ačkoliv od roku 1971 můžeme sledovat určitou snahu o aktivizaci čs. zahraniční politiky, což souvisí i s celkovým procesem oživení vztahů východního bloku se Západem a détente (tedy uvolnění napětí). I Československo se snažilo zlepšovat svoje vztahy se svými západními sousedy. Nicméně na počátku 70. let došlo k normalizaci i v oblasti československé diplomacie, a to především pomocí personálních změn a čistek na ministerstvu zahraničí.⁴⁰

V této subkapitole se tedy zaměřím na vývoj vztahu sovětské zahraniční politiky k zemím Třetího světa a konkrétně k Chile.

Ne vždy byly země tzv. Třetího světa předmětem pozornosti Sovětského svazu. Se začátkem dekolonizace se však postupně začala objevovat myšlenka, že Studenou válku možná lze vyhrát právě v bývalých koloniích, kde docházelo k osvobození od imperialistické nadvlády západních vykořisťovatelů. Velkým nadšencem pro tuto ideu byl Nikita Sergejevič Chruščov, který se stal také velkým zastáncem nově vzniklých států na poli mezinárodní diplomacie.⁴¹ Jeho nástupce, Leonid Iljič Brežněv, již nebyl tak velkým podporovatelem zájmů rozvojových zemí. Přesto byly třetí země pro sovětskou zahraniční politiku důležité i z toho důvodu, že došlo ke změně poměru sil na mezinárodním poli – řada nově vzniklých států byla členy Organizace spojených národů, kde je každá země zastoupena pouze jedním hlasem. Země participující v tzv. Hnutí nezúčastněných (tedy bloku zemí, které se chtěly distancovat od bipolárního uspořádání světa) tedy mohly svým hlasováním rozhodovat o důležitých

³⁹ srov. DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 317 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-2210-3. S. 205

⁴⁰ srov. ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika. 2., upr. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 363 s. ISBN 978-80-7380-131-1. S. 191

⁴¹ srov. ANDREW, Christopher M. a MITROCHIN, Vasilij Nikitič. *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 2008. 502 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-85336-44-3. S. 34, s. 33

otázkách projednávaných ve Valném shromáždění OSN. A díky aktivní politice Sovětského svazu ve třetím světě tyto země hlasovaly spíše se Sovětským svazem, než se Spojenými státy americkými.⁴²

Zajímavé je, že v oblasti třetích zemí se příliš neangažovalo sovětské ministerstvo zahraničí, ale zahraniční politika byla praktikována především přes sovětskou tajnou službu KGB. Důvodem byl hlavně nezájem ministra zahraničí Andreje Gromyky o rozvojové země a jeho neochota navazovat kontakty s jejich zástupci. Gromyko preferoval styky s evropskými zeměmi, a tak v určité míře přenechal sovětskou zahraniční politiku ve třetích zemích právě KGB, jehož předsedou byl od roku 1967 Jurij Andropov. KGB pak preferoval spíše navazování soukromých kontaktů s vlivnými osobami, nežli vytváření sítě agentů. Osobní kontakty byly navázány právě i s budoucím chilským prezidentem Salvadorem Allendem.⁴³

Co se týče československé zahraniční politiky, tak ta se na rozvojové země soustředila dlouhodobě, mezi hlavními rozvojovými diplomatickými partnery byly země jako Kuba, Mongolsko, Afghánistán, Egypt, Mali, Ghana, Nigérie, Súdán, Rovnicková Guinea a Středoafriická republika, šlo tedy především o státy africké.⁴⁴

Zcela zásadní změna v zájmu o třetí země a zvláště pak o Latinskou Ameriku přišla s kubánskou revolucí v roce 1959. Dalšími režimy, se kterými v oblasti Latinské Ameriky Sovětský svaz navázal diplomatické styky, byly také „pokroková“ junta v Peru, režim na Kostarice a „pokroková“ vojenská vláda v Bolívii, která však byla v roce 1971 svržena a nová vláda vypověděla ze země všechny sovětské diplomaty.⁴⁵

O Salvadora Allende se KGB začal zajímat již dlouho předtím, než se stal chilským prezidentem. V 50. letech totiž jako vůdce chilské socialistické strany uzavřel spojení s tehdy zakázanou Komunistickou stranou Chile a jako společný kandidát tohoto partnerství se zúčastnil prezidentských voleb v roce 1952. Tehdy s ním navázal

⁴² srov. tamtéž, s. 36

⁴³ srov. tamtéž, s. 35, s. 51, s. 72

⁴⁴ srov. ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 363 s. ISBN 978-80-7380-131-1. S. 186 – 187

⁴⁵ srov. ANDREW, Christopher M. a MITROCHIN, Vasilij Nikitič. *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II.* Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 2008. 502 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-85336-44-3. S. 73, s. 77 - 78

kontakt S. F. Kuzněcov, příslušník sovětské politické rozvědky, jež v Latinské Americe působil v utajení a vydával se za sovětského novináře.⁴⁶

Vítězství Salvadora Allende v prezidentských volbách roku 1970 bylo vnímané jako veliký úspěch, neboť Allende byl prvním marxistou na světě, který se k moci dostal ve volbách. Jeho vítězství však muselo být ještě potvrzeno hlasováním v chilském Parlamentu, a tak stejně jako USA vynaložily obrovské částí proti tomuto zvolení, Sovětský svaz vyhradil KGB určité finanční prostředky na Allendovu podporu. Tyto prostředky se ukázaly jako efektivně využité a k potvrzení Allendova vítězství skutečně došlo. V následujících letech byly styky se Salvadorem Allende stále udržovány skrze Kuzněcova, ke zlomu došlo až v roce 1972, kdy byl současný velvyslanec v Chile nahrazen A. V. Basovem, členem Ústředního výboru KSSS. Dosazení tak důležité osoby svědčí o obrovském nárůstu významu Chile pro Sovětský svaz, ale také o snaze Ústředního výboru a Ministerstva zahraničí aktivně ovlivňovat vztahy SSSR s Chile a ponechat méně prostoru pro KGB.⁴⁷

Zároveň však rok 1972 byl obdobím vrcholu procesu uvolňování vztahů mezi USA a SSSR, a tak Sovětský svaz nechtěl příliš svou podporou Allendeho režimu USA provokovat a ohrozit tak příznivý vývoj v sovětsko-amerických vztazích. K určité opatrnosti také vedly rostoucí problémy vlády Lidové jednoty a evidentní Allendeho neschopnost upevnit svou moc ve státě. Vzhledem k pověstné nestabilitě latinskoamerických režimů a k čerstvé vzpomínce na neúspěch podporovaného režimu v Bolívii tedy SSSR nasadil poněkud směrem k Chile opatrnější politiku, např. došlo k pozastavení sblížení KGB a chilské zpravodajské služby. Záhy se ukázalo, že obavy byly oprávněné. V červnu 1973 proběhl nepovedený pokus o puč, který byl však, což je mnohem důležitější než puč samotný, doprovázen apatií širokých vrstev dělnictva, které mělo být oporou současné vlády. To bylo signálem pro KGB, že osud Allendeho režimu je pravděpodobně již zpečetěn. Úspěšné převzetí moci vojenskou juntou v září 1973 tedy nebylo pro Sověty žádným překvapením.⁴⁸

Přesto mohl Allende Sovětskému svazu ještě dobře posloužit a ani zdaleka nebylo nutné se chilskému tématu vyhýbat. Právě naopak, KGB se snažil o vytvoření

⁴⁶ srov. tamtéž, s. 80

⁴⁷ srov. tamtéž, s. 80, s. 82 - 85

⁴⁸ srov. ANDREW, Christopher M. a MITROCHIN, Vasilij Nikitič. *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 2008. 502 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-85336-44-3. S. 86 – 87, s. 91

kultu osobnosti Salvadora Allende a také generálního tajemníka Komunistické strany Chile Luise Corvalána. Augusto Pinochet byl naopak ideálním prototypem fašistického zločince, jenž porušoval základní lidská práva chilských občanů.⁴⁹ Nelze tedy říci, že vojenský převrat generála Pinocheta byl pro sovětskou zahraniční politiku zcela negativní událostí. Chilský případ se stal dobrým strašákem demonstrujícím sílu agrese kapitalistů a také Američanů.

2.3 Literatura vydaná v ČSSR pokrývající období socialismu v Chile

O československé (česky psané) literatuře věnované chilské problematice můžeme říci, že intenzita vydávání nových titulů svým způsobem kopíruje změny v československé zahraniční politice vůči Chile. Přehled česky psané literatury o Chile, vydané v 70. letech 20. století najdeme v tabulce č. 4. Seznam literatury je sestaven na základě vyhledávání klíčových slov „Allende“, „Corvalán“ a „Chile“ v souhrnném katalogu Národní knihovny České republiky a v Souborném katalogu ČR.

Jak můžeme vidět z tabulky, v období počátku 70. let nebyla vydávána v Československu žádná literatura o Chile. Zlom nastal až po vojenském puči v roce 1973. V letech 1973 – 1977 pozorujeme veliký nárůst vydané literatury o Chile, přičemž tento zájem opět uvažá koncem 70. let. Zajímavé je, že po roce 1973 se u nás objevují nové tituly nejen v oblasti literatury faktu, věnující se historickým událostem z roku 1973, ale jde např. i o tituly cestopisné a umělecké. Dochází tedy k všeobecnému růstu zájmu o Chile a chilskou kulturu.

První knihou věnovanou Chile byl materiál Československé tiskové kanceláře, který prezentoval originální znění tajných dokumentů ITT (International Telephone and Telegraph Corporation, Světové telefonní a telegrafní korporace, amerického koncernu), které unikly v roce 1972 do amerického tisku.⁵⁰ Původní dokumenty jsou doplněny pouze doslovným českým překladem a předmluvou, která osvětluje snahy ITT, a tedy i americké vlády o zabránění potvrzení Salvadora Allende chilským parlamentem ve funkci prezidenta.

⁴⁹ srov. tamtéž, s. 93

⁵⁰ srov. ČTK. *Tajné dokumenty ITT*. Vyd. 1. Praha: ČTK-Pressfoto, 1972. 208 s. Odpovědi; sv. 1. S. 7

Po roce 1973 na zářijové události reagují především různé tituly dokumentárního charakteru, např. hned z roku 1973 brožura „Bílý teror v Chile – fakta nelze zamlčet“, vydaná Rudým právem, která je souborem rychle opatřených tiskových zpráv, rozhovorů, svědectví československých, sovětských, ale i západoevropských novinářů, prohlášení ÚV KSČ apod. Dále sem můžeme zařadit publikaci ČTK Chilská tragédie, i ta se skládá především z projevů, článků a interview osobností z celého světa, za všechny jmenujme např. G. G. Márqueze či H. Allendovou (ženu Salvadora Allende). Značná část materiálu je převzata ze sovětského tisku, především z deníku Pravda.

Později se ale také objevují i dramata – Nedokončený dialog (přeloženo z ruského originálu) a beletrie – Katedrála hrůzy. V 70. letech byla také vydána četná díla chilského komunistického básníka Pablo Nerudy, jenž zemřel zanedlouho po vojenském puči.

Pro literaturu vydanou v Československu po roce 1973 je potom typický jeden charakteristický rys. Je zde viditelný rozpor mezi glorifikací vlády Lidové jednoty a nutností objasnit důvody jejího neúspěchu. Ty jsou vysvětlovány především ideologickými rozpory uvnitř koalice, která byla složena z řady menších levicově orientovaných stran, mezi nimiž nejsilnějšími byla strana socialistická a komunistická.

Komunistická strana jde zde potom prezentovaná jako ta zásadová, která prosazovala ve všech ohledech správný postup, zatímco především socialisté jsou vyobrazeni jako tvůrci dominantní politiky Vlády lidové jednoty, která svými neuváženými kroky často nahrávala do karet „reakčním silám“. Ne snad že by prosazovali politiku, která by škodila lidu, jen často volili špatné metody, které se potom proti nim obrátily.

Tuto tendenci můžeme pozorovat např. v knize Rozhovory s Luisem Corvalánem. Hned v úvodu je jasně upozorněno, že „*Otázky byly kladeny úmyslně tak, aby vyjádřily i pochybnosti, které sice novinář sám nesdílel, ale jež nicméně zaměstnávaly mnoho lidí.*“⁵¹ Komunisté byli tedy názorově jednotní, ale byli si vědomi otázek spojených s politikou vlády Lidové jednoty, která je však především politikou socialistické strany.

⁵¹ LABARCA GODDARD, Eduardo. *Rozhovory s Luisem Corvalánem*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1974. 279 s. S. 5

I v knize „Chile – výzva k bdělosti“ je jako hlavní důvod řady problémů Lidové jednoty považována názorová nejednotnost zúčastněných stran a hlavně tendence k ultralevičáctví. Někteří členové vlády Lidové jednoty byli až příliš radikální ve svých požadavcích, že tím proti sobě poštváli i střední vrstvy. Komunistická strana byla vždy zastáncem umírněnější politiky, která lépe vyhovovala chilským podmínkám.⁵²

Druhým znakem, který můžeme pozorovat ve všech vydaných publikacích, je propojení vojenského puče a zájmů Spojených států amerických. USA jsou stavěny do pozice přímého viníka převratu a je jasně deklarováno, že Spojené státy se již od doby zvolení Salvadora Allende prezidentem aktivně snažily o sabotáž režimu. Chilský případ se tak zároveň stává ideálním nástrojem protiamerické propagandy. Může fungovat jako strašák ukazující intenzitu americké agrese.

USA jsou vyobrazeny jako aktér zákeřný, který se sice veřejně nepřiznává ke svému podílu na událostech, ale raději tahá za nitky v pozadí, šíří finanční paniku a hájí si své ekonomické zájmy. Zároveň jsou Spojené státy ve svých názorech nejednotné, na rozdíl od pevně sevřeného jádra socialistického tábora. Jako příklad můžeme uvést úryvek z publikace Chile – Výzva k bdělosti: *„Kritika amerických tajných služeb z „vlastních řad“ jednak vyjadřuje jen konkurenci různých názorových a především hospodářsko-obchodních proudů v monopolistickém kapitalismu, ale navíc a hlavně má v rámci systému účel zcela zřejmý: usměrnit CIA. Zabránit tomu, aby přerostla přes hlavy svým nejvyšším dirigentům a napáchala jim tak případně i zbytečné politické škody.“*⁵³

Pro zvýšení pocitu strachu a ohrožení jsou ve spojitosti s vojenskou juntou, a tím pádem i s americkým imperialismem, používány i analogie s nacistickým Německem. Pučisté jsou zde přirovnáváni k Hitlerovi, zatímco členové Lidové jednoty a především Komunistické strany Chile k proletářům carského Ruska.⁵⁴

Ke konci 70. let však zájem o Chile opět upadá a v letech 1978 a 1979 je už v Československu vydán pouze jediný titul.

⁵² srov. POSPÍŠIL, Oldřich. *Chile - výzva k bdělosti*. Praha: ÚV Nár. fronty ČSSR, 1976. 64, [1] s. S. 24

⁵³ tamtéž, s. 12

⁵⁴ srov. tamtéž, s. 3 – 4

Tabulka č. 4: Literatura o Chile vydaná v Československu v 70. letech 20. století

Rok vydání	Název titulu	Autor	Specifikace
1970	Žádné tituly		
1971	Žádné tituly		
1972	Tajné dokumenty ITT	ČTK-Pressfoto	Literatura faktu
1973	Bílý teror v Chile – fakta nelze zamlčet	Rudé právo	Literatura faktu
	Vrah přišel dopoledne		Literatura faktu
	Boj nekončí: scénické pásmo k současnému boji chilského lidu za svobodu	Šoltészová, Helena	Pásmo
	Jsmo s tebou, Chile	Houdková, Ludmila	Pásmo
1974	Historické předpoklady kubánské a chilské revoluce: [Sborník] : Skriptum pro. posl. filosof. fak.	Polišenský, Josef	Učebnice
	Chile, Argentina [kartografický dokument] : přehledná mapa: mapové aktuality	Kartografie Praha	Literatura faktu
	Jsmo s tebou Chile! : Dokumentární pásmo	Houdková, Ludmila	Pásmo
	Rozhovory s Luisem Corvalánem	Labarca Goddard, Eduardo	Interview
	Zrada generálů: [Sborník reportáží a dokumentů z Chile]	Rudé právo	Reportáže
1975	Chile	Landovský, Vladimír	Geografie
	Chile - země a její lid	Landovský, Vladimír	Geografie
	Chilská tragédie: Materiály a dokumenty	Kolektiv autorů	Dokumenty
	Salvador Allende	Josif Romualdovič Lavrecki	Životopis
1976	Hudba Chile	Lachout, Karel	Dějiny hudby
	Chile - výzva k bdělosti	Pospíšil, Oldřich	Propaganda
	Chilští komunisté v boji za společenskou spravedlnost a proti fašismu	Veselý, Miloš	
	Oficiální dokumenty Komunistické strany Chile vydané v Santiagu po fašistickém vojenském puči	Kolektiv autorů	Oficiální dokumenty
	Takový je Corvalán	Labarca Goddard,	Životopis

		Eduardo	
	Výbor z projevů 1970-1973	Allende Gossens, Salvador	Projevy S. Allende
	Do Ohňové země	Richard Hough	Cestopis
	Mezinárodní ochrana lidských práv, fašistický převrat v Chile a lidská práva	Šauer, Bohuslav	Diplomová práce
1977	Katedrála hrůzy	Bálek, František	Beletrie
	Nedokončený dialog: Hra o 2 dílech	Čičkov, Vasilij Michajlovič	Divadelní hra
	Svědkové obžaloby: Dokumentární hra o 2 částech	Hlaváč, Roman	Divadelní hra
	Salvador Allende	Lavreckij, Josif Romualdovič	Životopis, přeloženo z ruského originálu
	Luis Corvalán mezi námi : (v Československu ve dnech 11. - 18. května 1977)	Rosenbaum, Zdeněk	
1978	Tak jsme žili	Corvalán, Luis	Vzpomínky
1979	žádné tituly		
	+ řada děl Pablo Nerudy		

Zdroj: Vlastní rešerše autorky

3 Mediální obraz Chile v československých denících v letech 1970 – 1973

Periodický tisk byl v 70. letech 20. století jedním z mála zdrojů informací pro veřejnost v Československu a zprostředkoval především oficiální pohled Komunistické strany Československa na domácí i zahraniční události. Podílel se tedy výraznou měrou na formování veřejného mínění. Nejinak tomu bylo i u událostí v Chile v letech 1970 – 1973. V tomto případě měl mediální obraz úlohu zcela zásadní, neboť vzhledem k velké geografické vzdálenosti prakticky nebylo pro běžného občana možné dostat se k nezprostředkovaným informacím.

Pro mediální obraz je zásadní nejen samotný výběr informací, ale také použitý jazyk. Ve spojitosti s orgány komunistické moci hovoříme o tzv. „*V-jazyku*“, který je jazykem vládnoucí třídy (zde komunistické strany a všech s ní spojených orgánů) a značně se liší od tzv. „*O-jazyka*“, tedy jazyka ovládaných.⁵⁵

Jazyk používaný v československých tištěných médiích v 70. letech 20. století se vyznačuje různými charakteristikami. Především jde o typický slovník, který používá. Mezi nejčastěji používaná slova patří výrazy jako lid, práce, sovětský, socialistický, apod.⁵⁶ Komunistický jazyk také vytvářel typická spojení dvou i více slov, např. lidové masy. V tomto jazyku se také setkáváme s řadou dobových zkratk a zkratkových slov, např. ROH, KSS atd. Některá slova vznikla nově v období vlády Komunistické strany, jiná však pouze získala nové kolokace a byla využívána v odlišném kontextu.

Mediální jazyk byl pochopitelně nejen prostředkem k prostému sdílení nových informací, ale byl používán také k účelům komunistické propagandy a manipulace. Hlavní způsoby manipulace v textu podle Čermáka jsou následující:

1. Posun argumentace jinam
2. Zaštiťování se někým/něčím
3. Obrana posluchače před hrozbou/strachem

⁵⁵ srov. ČERMÁK, František, CVRČEK, Václav a SCHMIEDTOVÁ, Věra. Slovník komunistické totality. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 302 s. Korpusová lexikografie; sv. 3. ISBN 978-80-7422-060-9. S. 16 – 17.

⁵⁶ srov. tamtéž s. 189.

4. Fabulace⁵⁷

V následující analýze dobových textů budu usilovat o důkladnou analýzu použitého jazyka včetně odhadu zamýšleného účelu jednotlivých zpráv. Zaměřím se také na odhalování manipulativních prvků v textech a vyzdvihnu hlavní trendy objevující se v analyzovaných článcích.

3.1 Prezidentské volby – zobrazení Chile v československých denících ve dnech 21. 8. 1970 - 18. 9. 1970

V době před prezidentskými volbami v roce 1970 nevěnoval žádný ze sledovaných deníků Chile velikou pozornost. Chile se objevuje pouze okrajově ve zprávách menšího významu, např. v článku o obchodních stycích latinskoamerických zemí s Kubou.⁵⁸ Významnější zmínky o Chile se objevují až koncem srpna 1970 v souvislosti s nadcházejícími prezidentskými volbami. Jako první se k této události vyjadřuje deník Lidová demokracie, který v článku „Chile zvolí nového prezidenta“ nejen informuje o obecných záležitostech, ale také čtenáře podrobně seznamuje s volebními programy jednotlivých kandidátů, což později neučiní ani Rudé právo ani Mladá fronta.⁵⁹ Dále je v Lidové demokracii 28. 8. 1970 Chile zmíněno v článku „Neklidná Jižní Amerika“, ve kterém se praví, že chilské úřady zpřísnily kontroly amerických občanů v Chile, a to z důvodu obavy z možného působení agentů CIA při nadcházejících volbách.⁶⁰ Tento den přichází i Mladá fronta s krátkým textem „Chile před volbami“⁶¹.

Prezidentské volby

Den před konáním prezidentských voleb v Chile je v Lidové demokracii publikován článek „Naděje pro všechny“, který seznamuje čtenáře se současnou situací

⁵⁷ srov. ČERMÁK, František, CVRČEK, Václav a SCHMIEDTOVÁ, Věra. Slovník komunistické totality. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 302 s. Korpusová lexikografie; sv. 3. ISBN 978-80-7422-060-9. S. 37.

⁵⁸ srov. ČTK. Chtějí obchod s Kubou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 8. 1970, roč. 50, č. 201, s. 6.

⁵⁹ srov. VSA. Chile zvolí nového prezidenta. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 27. 8. 1970, roč. 26, XXX, s. 2.

⁶⁰ srov. Z, BAY. Neklidná Jižní Amerika. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 28. 8. 1970, roč. 26, XXX, s. 2.

⁶¹ srov. NESG. Chile před volbami. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 28. 8. 1970, roč. 26, č. 204, s. 5.

v Chile. Nejde však jen o kritiku pravicové orientace současné vlády, ale Lidová demokracie hovoří i o úspěších vládnoucí strany. Obzvláště pozitivně hodnotí rozvoj vztahů se socialistickými zeměmi, např. snahu o navázání diplomatických styků s Kubou. Na druhou stranu je zde zdůrazněno, že chilská vláda podporuje především oligarchii a místní i zahraniční monopoly, zatímco chilský lid žije ve špatných podmínkách. Dle Lidové demokracie „žádný z kandidátů (na prezidenta, poznámka autorky) *nesouhlasí se současnou politikou země*.“⁶²

Zajímavé je, že Rudé právo ani Mladá fronta před samotným konáním voleb o Chile příliš nepíše, ač je jedním z prezidentských kandidátů marxista kandidující za blok levicových stran, a to včetně strany komunistické. Důvodem může být pravděpodobně skepse ohledně výsledku voleb, neboť Salvador Allende v roce 1970 kandidoval již počtvrté. Dne 4. 9. se v Rudém právu na sedmé straně objevil velmi krátký článek oznamující proběhnutí volby. O Salvadoru Allendovi zde nebyly podány žádné bližší informace.⁶³ O to více prostoru bylo ale Chile věnováno 7. 9., tedy ve chvíli, kdy již byly známy výsledky voleb. Chile se posunulo na významnější místo, článek „Kandidát Lidové fronty Chile zvítězil v prezidentských volbách“ se objevil hned na titulní straně a pokračování měl na straně třetí. Allendeho vítězství je zde označeno jako porážka pro vládnoucí stranu, která potvrzuje „*soustavný růst protiimperialistických tendencí v Latinské Americe*“⁶⁴. Je zde vyjádřena myšlenka, že výsledky chilských voleb mohou mít vliv na řadu zemí v Latinské Americe. V podobném duchu se téhož dne nese článek „Chilská levice vítězí“ v Mladé frontě. Mladá fronta klade důraz na skutečnost, že Salvador Allende je zástupcem bloku spolupracujících levicových stran, především strany komunistické a socialistické, které se dokázaly před volbami semknout. Připomíná také, že Komunistická strana Chile původně měla svého vlastního kandidáta, básníka Pabla Nerudu, který však odstoupil

⁶² CK. Naděje pro všechny. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 3. 9. 1970, roč. 26, č. 208, s. 2.

⁶³ ČTK. Chile volilo presidenta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 5. 9. 1970, roč. 50, č. 211, s. 7.

⁶⁴ ČTK. Kandidát Lidové fronty Chile zvítězil v prezidentských volbách. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 9. 1970, roč. 50, č. 212, s. 1, 3.

právě ve prospěch Salvadora Allende.⁶⁵ To svědčí o ochotě chilských komunistů přinést pro blaho lidu i výrazné oběti.

V článku „Velké vítězství chilských pracujících“ Rudé právo informuje o zahájení vyšetřování přítomnosti asi sta příslušníků amerického námořnictva v Chile. Rudé právo také vysvětluje, že Washington je zděšen, neboť se obává ohrožení svých ekonomických zájmů v Chile. To by mohlo vést i k pokusu o manipulaci volby prezidenta v chilském parlamentu, či dokonce ke snaze o jeho vraždu či o násilný puč. Latinská Amerika však prý přijala výsledky voleb jako realitu, žádná vláda nevydala oficiální prohlášení, což má být důkazem toho, že do vývoje v Chile nebude zasahováno a že ostatní latinskoamerické země zvolení Salvadora Allende prezidentem respektují.⁶⁶ Se stejným textem přichází i Mladá fronta.

Zobrazení přátel a nepřátel

V tomto článku se můžeme setkat s trendem, který se objevuje v textech i v následujících letech. Nepřátelé jsou popisováni pomocí synekdoch, jde tedy o označení celku pomocí jedné části, v tomto případě většinou slovo Washington zastupuje Spojené státy americké anebo americkou a chilskou oligarchii a monopolisty. Naopak chilští občané nikdy nejsou zastupováni slovem Santiago. Pravděpodobně to má také vytvořit dojem, že zatímco v USA rozhodovala úzká skupina mocných za celý stát, v Chile je vláda ve službách lidu a moc je v rukou všech.

Naopak zástupci spřátelených zemí jsou vždy nazýváni plnými tituly. Jako příklad můžeme uvést „*Místopředseda ÚV SSM a předseda ČÚV SSM Jindřich Polendík*“⁶⁷ anebo „*delegace ..., vedená Gladys Marinovou, členkou politbyra ÚV KS Chile a generální tajemnicí Komunistického svazu mládeže Chile.*“⁶⁸

Období po volbách

Dne 9. 9. se Lidová demokracie omezuje na krátkou informaci o podpoře Allenda ze strany současného prezidenta Eduarda Freie. Mladá fronta k této informaci

⁶⁵ ČTK. Chilská levice vítězí. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 7. 9. 1970, roč. 26, č. 211, s. 1, 2.

⁶⁶ ČTK. Velké vítězství chilských pracujících. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1970, roč. 50, č. 213, s. 1, 7.

⁶⁷ SE. Pro upevnění solidarity s mládeží Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 1, 2.

⁶⁸ ZR. Na shledanou, přátelé!. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 1.

přidává ještě komentář „V očekávání změn“. V tomto textu mimo jiné zdůrazňuje něco, co v dalších letech příliš zmiňováno nebude, tedy že proběhlé volby svědčí o veliké polarizaci společnosti. „*Jejich hlasy ukazují na polarizaci politických názorů.*“⁶⁹ Levicový a pravicový kandidát získali téměř totožné množství hlasů.⁷⁰ Jak se zde píše, tak „*rozhodnou poslanci obou komor, zda do presidentského křesla zasedne levicový kandidát Salvador Allende, nebo konzervativní a pravicově založený kandidát Jorge Alessandri, který obdržel pouze o 40 000 hlasů méně.*“⁷¹ Ač by tedy Allende měl být prezidentem zvoleným lidem, ve skutečnosti za ním stálo jen něco málo přes 35 procent obyvatel. Později je však prezentována myšlenka, že vláda Lidové jednoty je všeobecně podporována širokými vrstvami obyvatelstva a že mezi jejími odpůrci je pouze nepočtená skupina oligarchů, velkostatkářů a finančníků. Ve skutečnosti však měla vláda velmi malou legitimitu již od zvolení Salvadora Allende prezidentem. Stejně tak v pozdějších letech by rozhodně nebylo zdůrazňováno, že pravicový kandidát (a zde si povšimněme, že zatím se pro pravicové kandidáty nepoužívají urážlivá označení) Alessandri dostal „pouze“ o 40 000 hlasů méně. Naopak, Allendeho vítězství bylo později prezentováno jako jasný projev celého lidu Chile.

Tentýž den Rudé právo ve článku „Chile po volbách“ blíže objasňuje současnou situaci v Chile. Cílem nové vlády je „*odstranit staré neduhy,*“ což „*většina Chileanů přijala ... s nadšením a velkými nadějemi.*“ Poraženými v tomto boji jsou pak především velkostatkáři a vysoká buržoazie, kteří budou vyvíjet záškodnickou činnost.⁷²

10. září všechny tři deníky shodně informují o vznikající finanční panice v Chile. Ta se projevuje masovým stahováním finančních prostředků z chilských bank, a to z obav z jejich možného znárodnění. To působí problémy s likviditou nejen bankám, ale i mnohým podnikům.

Lidová demokracie se poté již problematice Chile příliš nevěnovala, ve sledovaném období publikovala již jen čtyři další články, z nichž nejzajímavější je „Chile kráčí vpřed“, který se vyznačuje silnou rétorikou s vojenskou tematikou. Hovoří se zde o „arsenálu reakce“ či o „Washingtonských jestřábech“. Jsou zde také

⁶⁹ WT. Naše poznámka - v očekávání změn. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 9. 9. 1970, roč. 26, č. 213, s. 5.

⁷⁰ srov. tamtéž

⁷¹ tamtéž

⁷² LANDOVSKÝ, Vladimír. Chile po volbách. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 9. 1970, roč. 50, č. 214, s. 7.

používána silná protikladná slova, např. „triumfální“ (ve vztahu k Allendemu) versus „krach“ (spojeno s chilskou pravicí).⁷³

U Rudého práva můžeme zmínit článek „Změnit Chile ve svobodnou zemi,“ kde hned v podtitulku stojí, že „*i vlivné katolické odbory podporují Allenda.*“⁷⁴ Ačkoliv komunistický režim v Československu rozhodně nebyl ke křesťanství a k náboženství obecně přátelský, ve vztahu k Chile budou katolíci v dalších letech občas zmiňováni. Důvodem je veliký význam církve v každodenním životě Jihoameričanů, což se promítá i v politické sféře. Zmínkám o katolické církvi se tedy nešlo vyhnout.

V Mladé frontě zase v článku „Cynický New York Times“ píše o tom, že „*USA ... se nechtějí smířit se svobodně projevenou vůlí národa a chovají naději, že se jim podaří otočit kolo dějin.*“⁷⁵ Vítězství socialismu v Chile je tedy vnímáno jako součást přirozeného historického vývoje událostí, který jednou nastane po celém světě.

Osobnost Salvadora Allende

Salvador Allende je od počátku prezentován jako člověk rozhodný a schopný, který nade vše ctí zákony a má na mysli především blaho lidu. V Mladé frontě se můžeme dočíst, že „(Allende) *řekl, že žádné machinace nemohou zabránit jeho vládě a ozbrojeným silám udržet v zemi klid a zákonný pořádek.*“⁷⁶ Později je také používán fakt, že Salvador Allende je lékař, a tím pádem i velký humanista. Na začátku se s tím příliš nesetkáváme.

Zdroje informací

Již v tomto období je hlavním zdrojem informací Československá tisková kancelář. Zprávy z ČTK jsou velmi často otištěny bez úprav ve všech třech denících, ač ne vždy v ten samý den a pod tím samým titulkem. Příkladem z pozdějších let je např. zpráva o opatřeních chilské vlády na normalizaci situace.⁷⁷ Zajímavé je, že Československá tisková kancelář nepublikovala pouze zpravodajství, ale také články

⁷³ HODA, J. Chile kráčí vpřed. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 9. 1970, roč. 26, č. 219, s. 2.

⁷⁴ ČTK. Změnit Chile ve svobodnou zemi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 16. 9. 1970, roč. 50, č. 220, s. 7.

⁷⁵ NESG. Cynický New York Times. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1970, roč. 26, č. 218, s. 5.

⁷⁶ NESG. Allende varuje pravici. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 11. 9. 1970, roč. 26, č. 215, s. 5.

⁷⁷ srov. ČTK. Rozhodná opatření. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 10. 9. 1973, roč. 29, č. 215, s. 2.

se silně hodnotícím podtextem. Dále se využívají také další zpravodajské agentury, jako je TASS, Prensa Latina, Reuters a další.

Dalším důležitým zdrojem je také sovětský periodický tisk, především deníky Pravda a Komsomolskaja pravda. Z nich jsou přejímány určité názory a vyjádření, stejně tak jako celé části textů. Frekventovaným zdrojem informací je také chilský komunistický deník El Sigio.

Málokdy jsou v tomto období v tisku prezentována stanoviska oficiálních činitelů Komunistické strany Československa. Ti jsou zmiňováni pouze ve zprávách o zaslaných blahopřáních, např. „*President republiky Ludvík Svoboda zaslal prezidentovi Eduardu Frei Montalvovi blahopřání ke státnímu svátku Republiky Chile.*“⁷⁸

Rozdíly v jednotlivých denících

Pokud bychom měli zhodnotit mediální obraz Chile na počátcích vlády Lidové jednoty v jednotlivých denících, domnívám se, že Lidová demokracie zmiňuje Chile v souvislosti se širším spektrem témat a snaží se přinášet nový pohled na věci. Řada článků je značně analytická a zamýšlí se nad vlivem událostí v Chile na ostatní země Latinské Ameriky. Naopak některým událostem není věnováno tolik prostoru jako v Mladé frontě a Rudém právu. Mladá fronta a Rudé právo většinou přinášejí tytéž informace, někdy jde o téměř totožné články. Důvodem je pochopitelně fakt, že Rudé právo je orgánem Komunistické strany Československa a Mladá fronta orgánem Socialistického svazu mládeže, takže Mladá fronta má k Rudému právu ideologicky blíže než Lidová demokracie. Lze také říci, že u Lidové demokracie není tak výrazný nepoměr v počtu zpráv publikovaných před a po volbách, neboť Chile se v Lidové demokracii občas objevovalo již před prezidentskými volbami a zároveň po volbách mu nebyla věnována taková pozornost jako v Rudém právu a Mladé frontě.

⁷⁸ NESG. Telegraficky: President republiky... Mladá fronta: *Deník Československého svazu mládeže*. 18. 9. 1970, roč. 26, č. 221, s. 1.

3.2 Znárodnění měděných dolů - zobrazení Chile

v československých denících ve dnech 2. 7. 1971 – 30. 7.

1971

Oproti prvnímu sledovanému období lze především u Rudého práva vidět zřetelný nárůst počtu článků o Chile, a to nejen ve spojitosti s pozorovanou událostí, tedy znárodněním chilského měděného průmyslu, ale jde i o texty věnované jiným tématům. V Rudém právu ve sledovaném období vyšlo 32 článků, v Mladé frontě 19 a v Lidové demokracii 24. Velmi zajímavý je především cyklus „cestopisů“ nazvaný „Nad Andami svítá“, který vycházel v Rudém právu ve dnech 7. 7. 1971 – 16. 7. 1971. Jde o sérii sedmi článků, které jsou prezentovány jako cestopisy z Chile, jsou však hustě protkány propagandou a články odkazují na aktuální dění v Chile. Dne 13. 7. například autor článků Oldřich Pospíšil píše o návštěvě dolu Chuquicamata, přičemž ten samý den dochází ke znárodnění chilského měděného průmyslu.

Cyklus cestopisů „Nad Andami svítá“

Články jsou velmi dobrou ukázkou komunistické propagandy, ta je zde mnohem zřetelnější než v běžném zpravodajství. Např. v prvním díle seriálu autor popisuje situaci, kdy od místního obyvatele Santiaga potřebuje vysvětlit cestu: „*»Checoslovaquia? Masopust? « »Si, « »Republica socialista? « »Si, socialista, « »Pojďte, všechno vám ukážu. Paní mne pro dnešní večer omluví.*“⁷⁹ Autor se tak snaží vytvořit dojem, že každý Chilan ví, že Československo je spřízněná, socialistická země, a podpořit tak sounáležitost Čechoslováků s Chile. Podobné poselství v dalším článku série vyjadřuje tvrzení, že: „*Krajský tajemník se pozeptá na situaci v Československu a ani neprohlíží doporučení, která si neseme od soudruhů ze santiagského centra KS Chile.*“⁸⁰ Fakt, že cestovatelé pochází z Československa, tedy stačí k získání důvěry Chilanů. Ve třetím článku se českoslovenští cestovatelé podívají do města Lota, centra uhelného průmyslu v Chile. Ředitelem dolů je zde nyní bývalý horník, neboť doly byly znárodněny. Všichni jsou zde velmi nadšení a dvakrát měsíčně pracují dobrovolně i o nedělích. Českoslovenští cestovatelé jsou také pozváni do domu místních obyvatel,

⁷⁹ POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (1): Mezi velehorami a oceánem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 7 1971, roč. 51, č. 159, s. 6.

⁸⁰ POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (2): Podivný průvod v Santiagu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 7 1971, roč. 51, č. 160, s. 6.

vedle svatých obrázků zde visí podobizny Castra, Allenda a Corvalána.⁸¹ Komunistická ideologie se tedy v životě Chilanů podle tohoto líčení dostává na roveň křesťanské víry. Čtvrtý a pátý text seriálu je zaměřen na kritiku amerického imperialismu. Ten je zde zosobněn v postavě amerického turisty v dole Chuquicamata, který svým arogantním chováním a povýšeností uráží všechny okolo. Českoslovenští občané se podívají také do bývalé americké obytné čtvrti, která oplývá veškerým zbytečným luxusem, dokonce jsou zde, v poušti, zavlažované tenisové kurty. Nakonec v jedné scéně přijíždí luxusní limuzína, do které se jeden Američan snaží nalákat chilskou dívku, ta ho však odkáže do patřičných mezí, neboť „Zde už američtí hošové dohráli.“⁸² Vše je velikou alegorií k ukončené nadvládě Spojených států amerických nad chilským hospodářstvím. Američané jsou zde také přirovnáni ke španělským conquistadorům.⁸³ Američané lační po mědi, Španělé toužili po zlatě. A stejně jako zanikla španělská říše, musí tedy logicky zaniknout i ta americká.

Znárodnění měďného průmyslu

Rudé právo se dále ve svých zprávách zaměřuje především na téma chilského znárodnovacího procesu. Tomu se věnují např. články „Chile kontroluje největší měděný důl“, „Druhá nezávislost Chile“, „Chilská měď majetkem lidu“ a „Allende podepsal zákon o znárodnění“. Znárodnění je zde vnímáno jako proces jednoznačně pozitivní, jež povede ke zvýšení efektivnosti chilského zemědělství a průmyslu, zároveň je také zobrazen jako akt osvobození od nadvlády zahraničních monopolů a především amerického imperialismu, jež Chile po celá desetiletí zneužíval. Znárodnění chilského průmyslu je přirovnáváno k boji za svobodu proti španělským dobyvatelům a jde o „veliký národní svátek“.⁸⁴ I v Mladé frontě je podepsání zákonu o znárodnění měďného průmyslu prezentováno jako závažné revoluční opatření, které má dalekosáhlý význam pro další pokrokový vývoj v zemi. „*Jeho uskutečnění svědčí o vnitřní síle a dynamice chilské revoluce a dokazuje, že americký imperialismus si nemůže dovolit otevřenou intervenci proti Chile ani vlastní námořní pěchotou,*

⁸¹ POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (3): Chilská rudá bašta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 7 1971, roč. 51, č. 161, s. 6.

⁸² POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (5): Již bez „péče“ najímatelů z USA. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 7. 1971, roč. 51, č. 165, s. 6.

⁸³ srov. tamtéž

⁸⁴ srov. ICH. Druhá nezávislost Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 7 1971, roč. 51, č. 160, s. 6.

ani prostřednictvím nastrčených latinskoamerických armád.“⁸⁵ Zákon byl jednomyslně schválen v obou komorách, což je podle Mladé fronty důkaz o tom, že Lidová jednota má plnou podporu.⁸⁶ Lidová demokracie tomuto tématu věnuje nejméně pozornosti a publikované články jsou zpravidla velmi podobné těm z Rudého práva a Mladé fronty.

Zemětřesení

Do analyzovaného období spadá další důležitá událost, a to rozsáhlé zemětřesení z 9. 7. 1971. Většina zpráv ve všech třech denících byla sestavena na základě zpráv ČTK. Otištěna byla také informace o soustrastném telegramu, který zaslal prezident republiky Ludvík Svoboda chilskému prezidentu Allendemu. Zemětřesení v Chile bylo také dobrou příležitostí k prokázání sounáležitosti a bratrských vztahů v rámci skupiny socialistických zemí. Dle Mladé fronty „Kuba, NDR a další země odeslaly do Chile letadla s léky, potravinami a jinou pomocí. Sovětský červený kříž v nejbližších dnech odešle letecky obětem katastrofy léky, potraviny a oblečení v hodnotě 100 000 rublů.“⁸⁷ Všechny socialistické země jsou tedy solidární, Sovětský svaz je ještě solidárnější.

Chile a SSSR

Opomenuty nesměly být ani vztahy Chile a SSSR. Např. Mladá fronta dne 16. 7. informuje o materiální pomoci v podobě přikrývek a tkanin, kterou Sovětský svaz poskytl Chile po zemětřesení. Později také všechny tři deníky informují o stavebním kombinátu na zbudování obytných domů, který Chile věnoval Sovětský svaz, a to i s odbornou pomocí sovětských inženýrů. Poté se dočteme, že: „*President chilské republiky Allende zaslal předsedovi presidia Nejvyššího sovětu SSSR Nikolaji Podgornému telegram, v němž vyjádřil upřímnou vděčnost za soustrast a pomoc v souvislosti se zemětřesením v Chile.*“⁸⁸

Opozice

Už v tomto období se vláda Lidové jednoty potýkala se silnou opozicí nejen v parlamentu, ale i mimo něj. Na tuto skutečnost reaguje především Rudé právo, a to např. v článku „Dvojitá tvář chilské reakce.“ Zde je zpochybněna tolik obdivovaná

⁸⁵ NESG. Závažný revoluční čin. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 5.

⁸⁶ srov. tamtéž

⁸⁷ NESG. Pomoc postiženým. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 7. 1971, roč. 27, č. 164, s. 1.

⁸⁸ NESG. Chilský prezident. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 5.

chilská demokracie, která zde panovala před posledními prezidentskými volbami. Dle Rudého práva byly chilské dějiny vždy silně ovlivňovány fašismem, což souvisí především se silnou německou menšinou v Chile, přičemž tato menšina je tvořena z velké části bývalými nacisty. Ti pak v historii často vyprovokovali četné konflikty v Chile. Toto „*fašistické podhoubí v zemi stále bují*.“⁸⁹ Fašismus je pojem, který byl v tisku v souvislosti s chilskou opozicí později často spojován. Novináři také využívali právě metafor s fašismem německým.

Rozdíly v jednotlivých denících

I pro toto období platí, že v Lidové demokracii je Chile zmiňováno v souvislosti se širokým spektrem událostí. Můžeme jmenovat např. článek „Plejáda kandidátů,“ ve kterém se zmiňuje možná kandidatura bývalého chilského prezidenta Eduarda Freie na funkci generálního tajemníka OSN, ač šlo o možnost velmi nepravděpodobnou.⁹⁰ Zajímavá je také zpráva o tom, že chilský prezident přijal delegaci západoevropského parlamentu.⁹¹ Tato informace se v Rudém právu ani v Mladé frontě neobjevila. Ale i v Rudém právu je Chile často zmiňováno ve spojitosti s dalšími zeměmi Latinské Ameriky, např. v textech „Širší spolupráce s andskými zeměmi,“ „Strach z druhého Chile“ či „Mírové vyřešení pohraničního sporu.“

Ani v tomto časovém úseku nebyly příliš publikovány informace o názorech československých politiků. Jednalo se především o soustrastné telegramy související se zemětřesení, nebo naopak telegramy blahopřejné.

3.3 Vojenský puč - zobrazení Chile v československých denících ve dnech 28. 8. 1973 - 25. 9. 1973

Již počet článků, které byly v jednotlivých denících Chile během sledovaného období věnovány, naznačuje, že chilský socialismus se v Československu stal často zmiňovaným tématem. V Rudém právu se jedná o 88 výskytů během jednoho měsíce, v Mladé frontě pak 73 a v Lidové demokracii 70. Pokud to porovnáme se stejně

⁸⁹ POSPÍŠIL, Oldřich. Dvojitá tvář chilské reakce. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 7 1971, roč. 51, č. 158, s. 6.

⁹⁰ MI. Plejáda kandidátů. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 2.

⁹¹ NESG. Chilský prezident. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 7. 1971, roč. 27, č. 172, s. 2.

dlouhým obdobím z roku 1970 (13, 14 a 14 výskytů), je zde patrná podstatná změna. Posun můžeme pozorovat také v širším spektru témat, která se ve spojitosti s Chile probírají. V roce 1973 je to nejen politika, ale také kultura, spolupráce mládeže apod.

Chilská kinematografie

V počátečních dnech se řada článků věnuje chilské kinematografii, neboť na návštěvě Československa tehdy byla chilská filmová delegace. Ta s sebou přivezla několik titulů ze své tvorby. Těmi byly následující filmy a dokumenty:

- Boj o zvýšenou průmyslovou výrobu země
- Zmařený odpor chilské reakce
- Poslechni, kůzlátko ...
- První rok
- Modlit se nestačí
- Zaslíbená země

Film Zaslíbená země reprezentoval Chile na mezinárodním filmovém festivalu v Moskvě. Podle názvu i popisu mají všechny tituly propagandistický charakter. Články tedy sice pojednávají o filmové tvorbě, nicméně stále odkazují na politická témata.⁹²

Delegace chilské mládeže

V začátku analyzovaného období se většina zpráv a článků věnuje především probíhající návštěvě delegace socialistické mládeže Chile v čele se členkou politbyra Komunistické strany Chile a předsedkyní Komunistického svazu mládeže Gladys Marínovou. S tou je v Mladé frontě otištěn rozhovor vedený Josefem Veselým. Oba hovořící v něm poukazují na historickou podobnost obou zemí, Chile se podle nich v současné době nachází v situaci podobné našemu vítěznému únoru. Československo a jeho dělnická třída, lid a komunisté jsou proto pro Chile příkladem.⁹³ „Gladys Marínová ... konstatovala jménem celé delegace, že chilští soudruzi k nám přijeli s obrovským zájmem, se snahou co nejvíce poznat život naší mládeže, nasbírat zkušenosti.“⁹⁴ Chilská a československá mládež se při mnoha příležitostech setkaly

⁹² srov. COURTON, Miroslav. Seznámení s chilskou kinematografií. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 9. 1973, roč. 53, č. 212, s. 5.

⁹³ srov. VESELÝ, Josef. Slovo má Gladys Marínová. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 3.

⁹⁴ SE. Pro upevnění solidarity s mládeží Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 1, 2.

a českoslovenští svazáci přitom ukázali „hluboký a živý zájem“ a byli „plně solidární“⁹⁵ s bojem chilské mládeže. Chilská delegace také navštívila Ostravu, kde se v jednom podniku zúčastnila debaty. „Zajímavá beseda přinesla bohaté informace.“⁹⁶ Tato a jim podobná slovní spojení jsou pro články o česko-chilském přátelství velmi typická. „Plně solidární,“ „hrdinný boj“ či „rozhodná opatření“ jsou sousloví, která jsou ve spojitosti s Chile, jeho vládou, mládeží a komunisty používána velmi často. Na konci své návštěvy chilská a československá mládež sepsaly komuniké.

Chilská reakce

Dalším důležitým tématem byly vzrůstající politické nepokoje, v těchto dnech šlo hlavně o probíhající stávku soukromých dopravců a také maloobchodníků, která způsobila zásobovací kolaps. Jejich stávka je vždy prezentovaná jako „nezákonná“, zatímco pozdější stávka chilských dělníků v prvních dnech vlády vojenské junty je „protestní“.⁹⁷ Činy opozice i reakce jsou často bagatelizovány, můžeme se dočíst např. o tom, že ač má reakce nadpoloviční většinu v parlamentu, „s tragikomickou setrvačností automaticky odmítá jakékoli vládní zákonné podněty.“⁹⁸ Opozice je také prezentována jako velmi nejednotná, s názorovými neshodami, zatímco lid je semknutý a pevný ve svých přesvědčeních. Reakce se navíc chová velmi pokrytecky, neboť ač se prezentuje jako zástupce takzvané demokracie, jako hlavní prostředek používá vraždění, což se s principy pravé demokracie neshoduje.⁹⁹ Opozice je podporována různými teroristickými skupinami, jako je para militantní skupina Vlast a svoboda. Tyto skupiny jsou často označovány jako „chilské pravicové bojůvky“¹⁰⁰ a na jednu stranu je zdůrazňována zločinnost a závažnost jejich teroristických akcí, na druhou stranu jsou zesměšňovány a je nastolen dojem, že jejich činnost nemůže Lidovou jednotu ohrozit. „Skupiny pravicových extremistů vyvolávaly v posledních dnech po celé

⁹⁵ tamtéž

⁹⁶ JIL. V městě uhlí a ocele. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 1, 2.

⁹⁷ srov. ČTK, ZR. Na severu Chile dosud boje. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 9. 1973, roč. 53, č. 224, s. 1, 7.

⁹⁸ POSPÍŠIL, Oldřich. Tři roky Lidové jednoty. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 4. 9. 1973, roč. 53, č. 210, s. 7.

⁹⁹ srov. POSPÍŠIL, Oldřich. Úsilí o rozvrat. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1973, roč. 53, č. 214, s. 7.

¹⁰⁰ R. Pravicová ofenzíva v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 5.

*zemi zmatky ve snaze vzbudit zdání, že v zemi panuje chaos.*¹⁰¹ Ve skutečnosti však chaos v zemi skutečně byl, situace byla v těchto dnech velice vážná, byl zde nedostatek potravin a vláda ztrácela kontrolu nad územím republiky. Na opozici tak byly svalovány i četné neúspěchy vlády, především chaotická ekonomická situace země: *„Opoziční strany ... všemi prostředky se snaží obyvatelstvo přesvědčit, že nynější vláda vede zemi do naprostého chaosu. Skutečnost je ovšem opačná – je to opozice, která rozvrací ekonomiku a veřejný pořádek, rozpoutává individuální teror a všemožně se pokouší vyvolávat nátlak na vládu presidenta Allendeho.*¹⁰² Vlivem opozice a teroristických skupin pak byly osvětlovány i ty situace, které vznikly z důvodu nespokojenosti určitých skupin (např. stávka dělníků).

Chilská vláda však podnikala kroky vedoucí k odstranění těchto potíží. O nich se můžeme dočíst v článku „Rozhodná opatření“. Ta spočívala v ochotě vlády jednat s některými opozičními kruhy.¹⁰³ I podle článku „Rozhodná opatření“ v Lidové demokracii vláda podnikala „*energické kroky,*“ v textu se však nedozvíme jaké.¹⁰⁴ Vláda měla také plnou podporu lidu. Na manifestaci v Santiagu, na které se oslavovalo tříleté výročí vlády Lidové jednoty, se dle neoficiálních zdrojů sešlo až půl milionu lidí.¹⁰⁵ Téměř v každém textu je zdůrazňováno, že chilský lid a pracující vládu a prezidenta plně podporují a jsou připraveni své nabyté vymoženosti tvrdě bránit. Salvador Allende v rozhlasovém projevu prohlásil: *„Dokázali jsme jít cestou pokroku, přestože se nám nepřítel snaží bránit účinně vládnout.*“¹⁰⁶ Ale o jakém nepříteli se zde hovoří? Byly jím pouze americké monopoly a teroristické skupiny? Anebo je to každý chilský občan, který nesouhlasí s politikou vlády?

¹⁰¹ NESG. Rozhodná opatření. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, s. 4.

¹⁰² SILAN, A. Chile: Střetnutí pokračuje. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 2.

¹⁰³ srov. NESG. Rozhodná opatření. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, s. 4.

¹⁰⁴ ČTK. Rozhodná opatření. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 10. 9. 1973, roč. 29, č. 215, s. 2.

¹⁰⁵ srov. ČTK. Mohutná manifestace v Santiagu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 6. 9. 1973, roč. 29, č. 212, s. 2.

¹⁰⁶ NESG. Hovoří S. Allende. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 6. 9. 1973, roč. 29, č. 212, s. 5.

Chile a SSSR

Stejně jako i v minulém sledovaném období, i zde můžeme pozorovat důraz kladený na informace spojené se Sovětským svazem. Např. v článku „RVHP a Latinská Amerika“ se dočítáme, že pomocí obchodu se socialistickými zeměmi docházelo k upevnění nezávislosti zemí Latinské Ameriky. Kromě Chile a Kuby se jednalo např. o Peru, Kolumbii, Mexiko či Kostariku, kterou RVHP zachránilo před bankrotem. Je zde také deklarováno, že země RVHP měly záměr na rozvíjení obchodních vztahů bez ohledu na státní zřízení.¹⁰⁷ Tímto tvrzením lze však odůvodnit např. i zlepšující se vztahy s kapitalistickými zeměmi. Sovětský svaz v těchto případech působí jako autorita v oblasti mezinárodních vztahů, na kterou se lze odvolat. Pokud něco podpoří Sovětský svaz (zde vládu Lidové jednoty), jedná se automaticky o něco správného.

Vojenská junta

Samotnému převratu je v denících věnováno mnoho prostoru a pozornosti. Zpráva o vojenské juntě se objevuje 12. 9. 1973 na titulních stranách všech tří deníků. Zajímavé je, že tento den jsou informace o převratu velmi strohé, pravděpodobně z důvodu nedostatku informací a nejasností ohledně dalšího vývoje. V dalších dnech však Chile plní nejen titulní stránky, a to hned několika články najednou, ale je mu věnována pozornost i na dalších listech jednotlivých vydání. Není výjimkou, že se v jednom čísle vyskytuje i pět a více článků na toto téma. Všechna tři periodika puč ostře odsuzují. Puč je nejčastěji označován jako kontrarevoluční, ač se často o „revoluci“ v Chile nepsalo, zdůrazňována byla mírová cesta socialistického vývoje v Chile.

Další vydání všech třech deníků jsou poté naplněna různými rezolucemi odsuzujícími vojenskou juntou v Chile. Rezoluce byly zasílány především do ČTK, kam údajně k 21. 9., tedy deset dní po puči, dorazilo 2000 rezolucí, dalších 700 jich došlo na Československý mírový výbor.¹⁰⁸ Svůj nesouhlas s vývojem v Chile v rezolucích vyjadřovali nejen členové politických stran a jiných seskupení, ale například

¹⁰⁷ HD. RVHP a Latinská Amerika. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.

¹⁰⁸ srov. RE. Čs. lid pranýřuje chilskou kontrarevoluci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1.

i zaměstnanci institutu tropického a subtropického zemědělství¹⁰⁹, školáci a učni, apod. Výčty rezolucí nesou názvy jako: „Hlas solidarity,“ „Obdiv a podpora,“ „Cestu k socialismu nelze zastavit“ či „Čs. hlasy na obranu chilské demokracie.“ Autoři rezolucí a dopisů také chtěli na vývoj v Chile reagovat konkrétními činy a sami si stanovili závazky, jejichž splněním i oni měli přispět k porážce chilského a amerického imperialismu. Brigáda socialistické práce Mostárny Brezno například vyslovila závazek „*bezplatně udělat všechny elektrikářské práce na jeřábu MB 80.*“¹¹⁰ Někteří pracující dokonce vyjádřili názor, že pokud by v roce 1968 nepřišli do Československa sovětští vojáci, následoval by u nás stejný vývoj jako v Chile.¹¹¹

Ve článku „Spěch monopolů“ je potom zajímavá následující věta: „*Protestní hnutí světové veřejnosti stává se teď tak mocným a všeobecným, že z otevřených sympatií k pučistické klíse se doposud málokdo vyznal.*“¹¹² Tato formulace vyjadřuje skutečnost platnou nejen pro chilskou otázku, ale obecně pro obdobná témata v tehdejší době. Akceptován byl vždy jen jeden pohled na události, a kdo tento názor nesdílel, ten se ocitl na okraji společnosti. Prezentovat názor odlišný od oficiálního stanoviska „pokrokových sil“ bylo nežádoucí a málokdo si na to troufl. Dle Rudého práva události v Chile „*hluboce pobuřují srdce a svědomí každého československého občana hodného tohoto jména.*“¹¹³ Jak je patrné, každý československý občan musel mít názor shodný s oficiálním stanoviskem Komunistické strany Československa.

Deníky ale přinášely rezoluce i z ostatních zemí, a to i ze zemí kapitalistických. Dokonce byla tato vyjádření o solidaritě ze západních zemí stavěna do popředí. To jen podporovalo dojem, že skutečně celý svět byl pobouřen touto agresí. Důraz na internacionalitu je patrný i ve zprávách o oficiálních vyjádřeních vlád a politiků z celého světa. Např. jen ve článku „Rozhořčení pokrokového světa“ se píše o reakcích

¹⁰⁹ srov. ZR. Solidární s chilským lidem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.

¹¹⁰ HK. Odsuzujeme metody nelidského jednání. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 9. 1973, roč. 53, č. 227, s. 1, 2.

¹¹¹ srov. tamtéž

¹¹² srov. POSPÍŠIL, Oldřich. Spěch monopolů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7.

¹¹³ srov. POSPÍŠIL, Oldřich. Třídní fronta a Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 7.

z NDR, Bělehradu, New Yorku, Francie, Říma, Bonnu, Argentiny, Peru, Kolumbie, Mexika, Finska a Švýcarska.¹¹⁴

Smrt Salvadora Allende

Značně ožehavým tématem se pak staly okolnosti smrti prezidenta Salvadora Allende. Zpočátku se o jeho smrti nevědělo, podle informací rozhlasu vojenské junty „... *president Allende byl zatčen.*“¹¹⁵ Poté však přišla zpráva, že zahynul. Vzhledem k tomu, že Allende byl prezentován jako hrdina svého lidu a budoval se kolem něj určitý mýtus, bylo by pro jeho kult nejvhodnější, kdyby byl násilně zabit. Zpočátku se o způsobu jeho smrti příliš nevědělo, první informace o sebevraždě byly ihned zpochybněny. Dle Rudého práva přišla junta s „*průhlednou verzí o »sebevraždě«*“ a ve skutečnosti „*vůdce Lidové jednoty byl zřejmě zabit zcela úmyslně.*“¹¹⁶ Allende byl poté zobrazován jako člověk neústupný, který se juntě nevzdal a až do konce svého života bojoval za socialistické ideály a chilský lid. Podle svědectví vedoucího Santiagské pobočky tiskové agentury Prensa Latina zavolal během obsazování paláce Allendeho poradce: „*„Blíží se konec,“ řekl mi. „Allende strlí ze samopalů. Je to peklo. Dusíme se kouřem. Allende poslal dva své spolupracovníky vyjednávat s nacisty. Chce, aby písemně potvrdili, že nepřipraví dělnickou třídu o dosažené výsledky. Jakmile dostane president odpověď, rozhodně, co dělat.*“ To byla jeho poslední slova. Nikdo neví, co se s ním stalo potom.“¹¹⁷ V článku „*Jak zemřel Allende*“ se píše „*Mexický týdeník Siempre včera zveřejnil výpověď očitých svědků o tragické smrti chilského prezidenta Salvadora Allenda. Podal ji člen jeho osobní stráže, který si zachránil život, a tiskový tajemník presidentského paláce. Ve chvíli, kdy se pučisté zmocnili paláce La Moneda, president Allende byl raněn. Ležel na podlaze v jednom ze sálů presidentského paláce. Skupina vojáků, která tam vtrhla, do něho zblízka vypálila dávku ze samopalů. Potom vojáci dobili raněné lidi kolem presidenta. Dvacet lidí z presidentovy tělesné stráže, kteří padli do zajetí, postavili pučisté ke stěně a zastřelili*

¹¹⁴ srov. NESG. Rozhořčení pokrokového světa. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.

¹¹⁵ SYRUČEK, Milan. Reakční převrat v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 12. 9. 1973, roč. 29, č. 217, s. 1, 5.

¹¹⁶ srov. ČTK, ZR. Přestřelky v ulicích Santiaga. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.

¹¹⁷ ČECH, Karel. Bílý teror pokračuje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 1, 3.

je ze samopalů.“¹¹⁸ Z informací, které máme v současné době k dispozici, však vyplývá, že prezident Allende skutečně spáchal sebevraždu v den uskutečnění puče v paláci La Moneda.

Nástroje junty

Ve všech denících byly také líčeny drsné praktiky vojenské junty. Vojáci sloužící juntě prý mimo jiné šlapali po hlavách a zádech Allendeho mrtvých obránců v La Monedě.¹¹⁹ Ačkoliv podle mluvčích junty bylo k 25. 9. pouze 224 mrtvých, dle neoficiálních zdrojů jich byly tisíce a vojáci je tajně po nocích pohřbívali do společných hrobů.¹²⁰ Ostrov Quiriquino se proměnil na provizorní „koncentrák“.¹²¹ Použití toho slova nebylo jediným odkazem na praktiky fašistů za Druhé světové války, analogie mezi německým a chilským fašismem byly používány častěji. Ozbrojené síly také nasazují „letadla a děla proti dělníkům.“¹²² „Ozbrojené síly pučistů sáhly k mimořádné brutalitě a proti dělníkům vyzbrojeným jen lehčími zbraněmi nasazují minomety, těžké dělostřelectvo, tanky a bombardovací letadla.“¹²³

V textech je často zdůrazňováno, že chilská reakce ke svým cílům používá hlavně násilné prostředky. „CHILSKÁ REAKCE VOLÁ: I kdybychom měli zabít dvacet tisíc protivníků, v zájmu likvidace této vlády musíme být připraveni udělat to!“¹²⁴ Tak zní podtitulek článku „Tři roky Lidové jednoty“. Naproti tomu oficiální vláda vždy prosazovala pouze mírová řešení problémů a byla vždy ochotná vyjednávat s opozicí. „Zatímco tzv. demokraté se už uchylují k vraždám, atentátům, diverzím, lidé z fabrik,

¹¹⁸ NESG. Jak zemřel Allende. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1.

¹¹⁹ srov. ČTK. Svědectví o dramatu v prezidentském paláci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 2.

¹²⁰ srov. ČTK. Razie ve východní části Santiaga. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 2.

¹²¹ ČECH, Karel. Bílý teror pokračuje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 1, 3.

¹²² GLÜCKAUF, Tomáš. Chilský lid bojuje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1, s. 5.

¹²³ ČECH, Karel. Junta se drží terorem. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1, 5.

¹²⁴ POSPÍŠIL, Oldřich. Tři roky Lidové jednoty. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 4. 9. 1973, roč. 53, č. 210, s. 7

škol a rozparcelovaných velkostatků překonávají pracovní rekordy.“¹²⁵ Opozice tedy ničí, zatímco lid tvoří.

Podle československého tisku měla velký vliv na události i skutečnost, že ozbrojené síly prakticky ihned ovládly rozhlasové stanice a samy začaly vysílat. Rozhlasová stanice vojenské junty je hanlivě označována jako „vysílačka.“ „V Santiagu zahájila činnost vysílačka ozbrojených sil, která – podle zpráv monitorovaných v Buenos Aires – prohlásila, že v celé zemi byl vyhlášen výjimečný stav. Tvrdila, že vojsko kontroluje většinu provinčních měst a požadovala, aby president opustil presidentský palác La Moneda. (...) Rovněž byly uzavřeny hranice a letiště, takže o dalším vývoji situace jsme byli do uzávěrky vydání informováni jen ze zpráv vysílačky vzbouřených vojáků. Proto je obtížné učinit si přesný obraz o současné situaci, ...“¹²⁶ Z tohoto úryvku je patrné, že ač deníky přejímaly určité zprávy z vysílání rozhlasu vojenské junty, většinu takto nabytých informací ihned zpochybnily. Povšimněme si zde především slov „prohlásila“ a „tvrdila.“ Jejich použití naznačuje, že zatímco první informace je považována za pravdivou, druhá je vnímána jako lživá, anebo je tak alespoň prezentována.

Další vydání všech třech deníků jsou poté naplněna různými rezolucemi odsuzujícími vojenskou juntou v Chile. Rezoluce byly zasílány především do ČTK, kam údajně k 21. 9., tedy deset dní po puči, dorazilo 2000 rezolucí, dalších 700 jich došlo na Československý mírový výbor.¹²⁷ Svůj nesouhlas s vývojem v Chile v rezolucích vyjadřovali nejen členové politických stran a jiných seskupení, ale například i zaměstnanci institutu tropického a subtropického zemědělství¹²⁸, školáci a učni, apod. Výčty rezolucí nesou názvy jako: „Hlas solidarity,“ „Obdiv a podpora,“ „Cestu k socialismu nelze zastavit“ či „Čs. hlasy na obranu chilské demokracie.“ Autoři rezolucí a dopisů také chtěli na vývoj v Chile reagovat konkrétními činy a sami si stanovili závazky, jejichž splněním i oni měli přispět k porážce chilského a amerického

¹²⁵ POSPÍŠIL, Oldřich. Rozumem, nebo silou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 8. 1973, roč. 53, č. 204, s. 7.

¹²⁶ SYRUČEK, Milan. Reakční převrat v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 12. 9. 1973, roč. 29, č. 217, s. 1, 5.

¹²⁷ srov. RE. Čs. lid pranýřuje chilskou kontrarevoluci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1.

¹²⁸ srov. ZR. Solidární s chilským lidem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.

imperialismu. Brigáda socialistické práce Mostárny Brezno například vyslovila závazek „*bezplatně udělat všechny elektrikářské práce na jeřábu MB 80.*“¹²⁹ Někteří pracující dokonce vyjádřili názor, že pokud by v roce 1968 nepřišli do Československa sovětští vojáci, následoval by u nás stejný vývoj jako v Chile.¹³⁰

Ve článku „Spěch monopolů“ je potom zajímavá následující věta: „*Protestní hnutí světové veřejnosti stává se teď tak mocným a všeobecným, že z otevřených sympatií k pučistické klíse se doposud málokdo vyznal.*“¹³¹ Tato formulace vyjadřuje skutečnost platnou nejen pro chilskou otázku, ale obecně pro obdobná témata v tehdejší době. Akceptován byl vždy jen jeden pohled na události, a kdo tento názor nesdílel, ten se ocitl na okraji společnosti. Presentovat názor odlišný od oficiálního stanoviska „pokrokových sil“ bylo nežádoucí a málokdo si na to troufl. Dle Rudého práva události v Chile „*hluboce pobuřují srdce a svědomí každého československého občana hodného tohoto jména.*“¹³² Jak je patrné, každý československý občan musel mít názor shodný s oficiálním stanoviskem Komunistické strany Československa.

Deníky ale přinášely rezoluce i z ostatních zemí, a to i ze zemí kapitalistických. Dokonce byla tato vyjádření o solidaritě ze západních zemí stavěna do popředí. To jen podporovalo dojem, že skutečně celý svět byl pobouřen touto agresí. Důraz na internacionalitu je patrný i ve zprávách o oficiálních vyjádřeních vlád a politiků z celého světa. Např. jen ve článku „Rozhořčení pokrokového světa“ se píše o reakcích z NDR, Bělehradu, New Yorku, Francie, Říma, Bonnu, Argentiny, Peru, Kolumbie, Mexika, Finska a Švýcarska.¹³³

Kdo stál za převratem

Nikdo nemohl být na pochybách, jaké síly stojí za vojenským pučem. Ihned po uchopení moci vojenskou juntou byla obnovena možnost zahraničních investic

¹²⁹ HK. Odsuzujeme metody nelidského jednání. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 9. 1973, roč. 53, č. 227, s. 1, 2.

¹³⁰ srov. tamtéž

¹³¹ srov. POSPÍŠIL, Oldřich. Spěch monopolů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7

¹³² srov. POSPÍŠIL, Oldřich. Třídní fronta a Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 7.

¹³³ srov. NESG. Rozhořčení pokrokového světa. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.

do chilského průmyslu.¹³⁴ To samozřejmě potvrzuje to, co celé tři roky deníky tvrdily, a tedy že za veškerým odporem chilské reakce stojí jediný motiv, a to ekonomické zájmy severoamerických monopolů. Toto bylo samozřejmě pro komunistickou stranu velmi výhodné, neboť jestliže se její tvrzení o amerických monopolech potvrdila, bylo velmi pravděpodobné, že i vše ostatní je pravda.

Jak píše Oldřich Pospíšil, *„Pučistická junta, ať sebelépe vybavená moderními ničivými zbraněmi (Made in USA), ať sebevíce podporovaná dolarovými milióny, ocitá se v naprosté izolaci od národa, včetně těch Chilanů, kteří ne vždy ve všem souhlasili s lidovou vládou, ale kteří chtějí mír, prosperitu a pokrok pro Chile.“*¹³⁵ *„Skutečnosti prosvítají však obalem vyhýbavých a kulantních slov a frází natolik zřetelně, že i nejznámější listy a vysílačky ryze reakčního zaměření považují už prakticky za nemožné couvnout před holou pravdou. ... „Americká vláda přiznala, že ji od otevřené intervence v Chile zrazovaly jen obavy z protiamerického výbuchu v celé Latinské Americe. Proto se v této věci více angažovala CIA, která se v roce 1970 snažila zabránit zvolení presidenta Allenda a později byla strůjcem hospodářských sabotáží proti Chile.“ „Nevyhnutelně vyvstávají otázky o možném tajném kmotrovství USA při převratu v Chile. Takové úvahy jsou cenou, kterou USA musí zaplatit za dřívější důkazy o zasahování společnosti ITT a ústřední zpravodajské služby (CIA) do chilských záležitostí.“*¹³⁶

Socialismus zvítězí

Čtenáři však neměli pochybovat o tom, že socialismus v Chile nakonec zvítězí. Deníky přinášely zprávy o tom, že prakticky ihned se začínaly formovat partyzánské oddíly, které měly vést válku především na venkově. To mělo také odůvodnit uvádající odpor ve městech, neboť ten se měl realizovat právě formou partyzánské války mimo hlavní centra. A *„i když lze revoluční proces tu a tam zabrzdit, nelze tak nikdy učinit natrvalo“*¹³⁷ Směřování k socialismu je zde opět prezentováno jako zcela přirozený historický vývoj, ke kterému nakonec směřují všechny země světa. I vojenská junta

¹³⁴ srov. NESG. Partyzánské oddíly v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, 1, 5.

¹³⁵ POSPÍŠIL, Oldřich. Farizejství. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 9. 1973, roč. 53, č. 221, s. 5.

¹³⁶ POSPÍŠIL, Oldřich. Spěch monopolů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7.

¹³⁷ POSPÍŠIL, Oldřich. Kontrarevoluce bez masek. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 7.

chce pouze přervat tok dějin a je pouze dočasnou záležitostí. Jak praví Oldřich Pospíšil: „*My nejenom věříme, ale víme, že poslední slovo, navzdory sebepruďším bouřím, vysloví sám lid.*“¹³⁸

Využívání fotografií

V posledním sledovaném období je také v periodikách používáno mnohem více fotografií. Např. při návštěvě chilské mládežnické delegace jde o fotografii G. Marínové.¹³⁹ Fotografie dokládají i zvýšené úsilí v boji proti reakci. Snímek tří mladých lidí vykládajících zboží je doplněn popisem: „*CHILSKÁ MLÁDEŽ podporuje vládu Lidové jednoty politickou aktivitou i zvýšeným pracovním úsilím. Na snímku mladí lidé vykládají autobus s potravinami, aby pomohli zásobování obchodní sítě.*“¹⁴⁰ Řada fotografií byla také zveřejněna po provedení vojenského puče. Šlo především o fotografie Salvadora a Hortensie Allendových, Pabla Neruda a obrázky z různých manifestací na podporu Chile, ale také svědectví z aktuálního dění v Santiagu a jiných velkých městech. Např. 14. září byla na titulní straně Mladé fronty zveřejněna fotografie studentů Vysoké školy ekonomické v Praze, jak protestují proti vývoji v Chile. 17. září se zde zase objevují záběry na bombardování prezidentského paláce La Moneda. V Rudém právu se 18. 9. objevuje série fotografií z aktuálního dění i s popisky. Ty zobrazují různé části zdevastovaného města. Fotografie člověka jdoucího kolem vojáka a rakve je uvedena následujícím popisem: „*Tisíce mrtvých si zatím vyžádala kontrarevoluce. Na snímku mladý muž opouští márnici, kde identifikoval tělo zavražděného příbuzného. Pod dohledem samopalů míjí rakev s dalším mrtvým.*“¹⁴¹ Ne tedy pod dohledem vojáka, ale pod dohledem samopalů. Dochází zde k odosobnění armády. Stejně tak se neustále píše o používání těžké vojenské techniky (tanky, bomby) proti dělníkům, o lidské stránce armády se toho moc dočíst nedá.

Fotografie jsou pravidla přebírané z ČTK. Z vlastních zdrojů deníků pak pocházejí především fotografie pořízené na besedách pořádaných v Československu. Nejméně se jich objevilo v Lidové demokracii.

¹³⁸ tamtéž

¹³⁹ VESELÝ, Josef. Slovo má Gladys Marínová. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 3.

¹⁴⁰ NESG. Možnost dialogu?. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 5.

¹⁴¹ UPI. Tvář chilské kontrarevoluce. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 6.

Období po uskutečnění vojenského puče je také dobou, kdy se v tisku poprvé vyskytnou oficiální prohlášení vedoucích státních činitelů, tedy ne pouze ve formě zaslanych blahopřání. Např. 15. 9. 1973 je otištěno prohlášení ÚV KSČ, které tvrdě probíhající události odsuzuje.¹⁴²

Rozdíly v jednotlivých denících

Pokud bychom měli uvést rozdíly v mediálním obrazu Chile v jednotlivých denících, Rudé právo se vyznačuje velikým množstvím textů hodnotícího charakteru. Autorem byl nejčastěji Oldřich Pospíšil, pozdější tvůrce knihy „Chile, výzva k bdělosti“. Právě on sepsal také propagandistickou sérii cestopisů „Nad Andami svítá“ v roce 1971. V září 1973 byly v Rudém právu často vydávány jeho sloupky vyjadřující se k politické situaci v Chile. Jeho glosy jsou silně propagandistické a vyznačují se používáním širokého spektra typických komunistických jazykových prostředků. Oldřich Pospíšil interpretoval události v Chile tak, jak by je měli všichni Čechoslováci chápat.

Mladá fronta a Lidová demokracie vydávaly články především zpravodajského charakteru, ač i zde můžeme nalézt analytické články. Nezřídka byly také buď ty samé, anebo jen částečně přepracované texty otištěny ve všech třech titulech. Důvod můžeme spatřovat pravděpodobně ve vedoucí úloze Rudého práva jako prezentátora oficiálních stanovisek k zahraničním událostem. Články v Lidové demokracii se opět v některých případech lišily tematickým zaměřením. Lidová demokracie jako jediná otiskla nekrolog (včetně fotografie) zesnulého presidenta Allendeho.¹⁴³

Shrnutí: Změny mediálního obrazu Chile v letech 1970 – 1973

Mediální obraz Chile v československých denících zaznamenal mezi léty 1970 – 1973 podstatné změny. V roce 1970 byla Chile v analyzovaných denících věnovaná pouze malá pozornost. Texty publikované v deníku Lidová demokracie se ve velké míře lišily od článků v Rudém právu a Lidové demokracii. V dalších letech je již patrná větší nápodoba témat a názorů Rudého práva. Již v roce 1971 je také Chile věnováno mnohem více prostoru. Články jsou mnohem méně neutrální, především v Rudém právu

¹⁴² srov. NESG. Věc lidu zvítězí. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1, 2.

¹⁴³ NESG. Prezident S. Allende mrtev. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1.

můžeme pozorovat snahu o vytvoření pocitu souznění a citového pouta čtenáře s lidem Chile.

Kampaň vrcholí v roce 1973. Chile je již zemí, o které se denně píše v souvislosti se širokým spektrem témat. Vláda Lidové jednoty je prezentována jako subjekt činící vše pro dobro lidu, který svou vládu bezmezně podporuje a je připraven ji hájit. Situaci ztěžují neustálé útoky reakčních sil, za nimiž stojí především finanční podpora z USA. Na jednu stranu je upozorňováno na drsné praktiky reakce, na druhou stranu je však její schopnost změnit poměry v zemi bagatelizována. Vojenský puč ze září 1973 je potom prezentován jako válečný čin toho nejhoršího druhu, jako projev zvěle USA a chilské oligarchie. Z mediálního obrazu Chile v analyzovaných denících vyplývá, že všichni lidé jsou perzekvováni a že nikdo s nástupem vojenské vlády nesouhlasí, ač tomu tak nebylo. Se zmenšující se šancí na zvrát v chilských událostech poté ubývá i článků na toto téma a Chile se pomalým tempem ze stránek československých deníků vytrácí.

Závěr

Není žádným překvapením, že mediální obraz socialistického Chile v československých denících se v jistých ohledech značně liší od skutečných událostí. Vždyť periodický tisk byl jedním z nástrojů komunistické propagandy a sloužil především zájmům Komunistické strany Československa. Nejinak tomu bylo i u analyzovaných deníků, a to Rudého práva, Mladé fronty a Lidové demokracie. Na základě analýzy textu jsem došla k závěru, že první dva uvedené tituly vykazovaly shodné rysy ve vytváření mediálního obrazu Chile. Deník Lidová demokracie ve vztahu k Chile publikoval texty ze širších okruhů témat, i zde se však setkáváme s texty, které manipulují s fakty a mají propagandistickou funkci. Svou zásluhu na tom má i využívání Československé tiskové kanceláře jako hlavního zdroje informací. Často byly z ČTK přejímány i celé texty. Ač se tedy možná redakce Lidové demokracie snažila dívat se na socialismus v Chile i z jiných úhlů pohledu, výsledný mediální obraz je také velmi zkreslený a není příliš rozdílný od obrazu vytvořeného v Rudém právu a Mladé frontě.

Obraz Chile se vyznačuje především tím, že vláda Lidové jednoty byla vždy zobrazována jako ta „dobrá“ a opozice spolu se Spojenými státy americkými byli vždy ti „zlí.“ Největší adorace se dočkal Salvador Allende, jehož humanita a důraz na mírová řešení byly obzvlášť vyzdvihovány. Také Komunistická strana Chile byla prezentována jako neomylná a zásadová.

Přesto deníky psaly i o negativních skutečnostech, které byly s vládou spojeny. Příčiny však podle nich buď byly vně vlády (zdrojem byla opozice, monopolisté teroristé či Američané), anebo byla vina svalována na určité skupiny v rámci Socialistické strany Chile, jež byla součástí vládní koalice. Ta často jednala proti doporučení Komunistické strany, jež vždy dobře věděla, jak by situace měla být řešena.

Vytvořený obraz se také vyznačuje vyzdvihováním určitých informací a zamlčováním jiných. Ve člancích jsem se nesetkala s uváděním lživých údajů, zato však byla řada informací uváděna v různých kontextech tak, aby posloužila určitému účelu.

V člancích jsou také užívána četná ustálená slovní spojení, která se zde neustále opakují. Příkladem může být pevná solidarita, reakční převrat, kontrarevoluční puč či fašistická zvůle. Se spřátelenou stranou jsou vždy spojena slova pozitivního charakteru, zatímco nepřátelská strana je označována výrazy negativními, často i hanlivými a zesměšňujícími. Činitelé spřízněného tábora jsou také vždy popisováni plným jménem a titulem jejich funkce, zatímco u opozičních sil tomu tak není.

Analyzované deníky také kladou důraz na vliv chilských a především amerických kapitalistů ve veškerých negativních událostech té doby. Spojené státy americké s jejich monopoly podle deníků stojí za snahou o neúspěch a svržení vlády Lidové jednoty a jako hlavní nástroje používají CIA a chilskou buržoazii a armádu. Chile se tak stává také nástrojem propagandistického působení proti Spojeným státům americkým.

Domnívám se tedy, že ač je mediální obraz Chile v letech 1970 – 1973 zmanipulovaný a neodpovídá společnosti, nelze ani říci, že by byl zcela lživý. Chile bylo vhodným tématem pro komunistickou propagandu, a to ať v dobách největších úspěchů chilského socialismu, anebo po pádu režimu v roce 1973, kdy vojenská junta mohla posloužit jako odstrašující případ.

V analyzovaném období však bylo v československých denících o Chile napsáno takové množství textů, že by bylo vhodné pro podrobnější popis mediálního obrazu provést důkladnější analýzu. Ač dnes Chile stojí na pokraji naší pozornosti, v analyzovaném období šlo o velmi živé téma a stojí za to se mu blíže věnovat.

Summary

The media image of Chile in the Czechoslovak daily newspaper during the years 1970 – 1973 was different from the actual situation. The daily newspaper was one of the most important tools of the communist propaganda. The media images in all three periodicals were very similar, nevertheless in *Lidová demokracie*, we can see some differences.

A typical feature for the image of Chile is that the government of Popular Unity were always described as „the good one“, whereas the opposition and the United States of America were „the bad ones.“ There was also a personal cult of Salvador Allende, the president of Chile. Also the Communist party of Chile was presented very positively. The facts were manipulated, so they could be used for the purposes of the propaganda.

The authors of the articles used a specific language, which is typical of this period of time. Many representative collocations were put together. Very aggressive language was often used to describe the enemy.

The analysed daily newspaper had used this topic for anti-capitalist and anti-American propaganda as well. The USA stood at the root off all Chilean problems.

I assume that the media image of Chile was misrepresented, although I cannot say it was completely untrue. The Chilean case was an ideal topic for the communist propaganda, even after the military junta. Many articles were written on this topic, so I would recommend further research to analyse this issue deeper.

Použitá literatura

ANDREW, Christopher M. a MITROCHIN, Vasilij Nikitič. *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv II*. Vyd. 1. Praha: Rozmluvy, 2008. 502 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-85336-44-3.

COLLIER, Simon a SATER, William F. *A history of Chile, 1808-2002*. 2nd ed., 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. xxi, 454 s. Cambridge Latin American Studies; 82. ISBN 0-521-53484-4.

ČERMÁK, František, CVRČEK, Václav a SCHMIEDTOVÁ, Věra. *Slovník komunistické totality*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 302 s. Korpusová lexikografie; sv. 3. ISBN 978-80-7422-060-9.

ČTK, Brm. *Bývalý chilský prezident Allende spáchal sebevraždu, potvrdili lékaři*. IDNES.cz [online]. 2011-07-19 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/byvaly-chilsky-prezident-allende-spachal-sebevrazdu-potvrdili-lekari-1zz-/zahranicni.aspx?c=A110719_205921_zahranicni_brm

ČTK, iDNES.cz. *Tělo komunistického básníka Pabla Nerudy bude exhumováno. Byl otráven?*. IDNES.cz [online]. 2013-03-13 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/pablo-neruda-exhumace-0tu/literatura.aspx?c=A130313_114834_literatura_ob

ČTK. *Tajné dokumenty ITT*. Vyd. 1. Praha: ČTK-Pressfoto, 1972. 208 s. Odpovědi; sv. 1.

DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918–1992)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 317 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-2210-3.

DE VYLLDER, Stefan. *Allende's Chile: the political economy of the rise and fall of the Unidad Popular*. 1st publ. by Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press, 1976. xi, 251 s. Cambridge Latin American studies; 25.

HIRSCH, Edward. *Pablo Neruda at 100*. *The Washington post* [online]. 2004-07-11, roč. 2004, WBK.08, 2010-08-20 [cit. 2013-04-07]. ISSN 0190-8286. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.vse.cz/docview/409647396?accountid=17203>

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8.

LABARCA GODDARD, Eduardo. *Rozhovory s Luisem Corvalánem*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1974. 279 s.

MARES, David R a Francisco ROJAS ARAVENA. *The United States and Chile: coming in from the cold* [online]. New York: Routledge, 2001, xviii, 145 p. [cit. 2012-10-10]. ISBN 04-159-3125-8. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=0Y3EWkKZsYcC&printsec=frontcover&dq=chile+usa&source=bl&ots=YVU1wufZZG&sig=9_oeguvXsP8JoerK-pjDDk5wmJw&hl=cs&sa=X&ei=ZL91UIbwMarS4QS4kICoDA&ved=0CDMQ6AEwAA#v=onepage&q=chile%20usa&f=false

MARTIN, Douglas. *Luis Corvalan Dies at 93: Led Communists in Chile*. New York Times: Late Edition (East Coast). 2010-07-29, A.18. ISSN 03624331. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.vse.cz/docview/733048899?accountid=17203>

ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 363 s. ISBN 978-80-7380-131-1.

PETRAS, James F a Morris H MORLEY. *The United States and Chile: imperialism and the overthrow of the Allende government*. New York: Monthly Review Press, 1975, xvii, 217 p. ISBN 08-534-5361-6.

POSPÍŠIL, Oldřich. *Chile - výzva k bdělosti*. Praha: ÚV Nár. fronty ČSSR, 1976. 64, [1] s.

TEDESCHI, Sara K., Theodore M. BROWN a Elizabeth FEE. *Salvador Allende: Physician, Socialist, Populist, and President*. American journal of public health: JPH / American Public Health Association. Dec2003, roč. 93, č. 12, s. 2014-2015. ISSN 0090-0036. Dostupné z: Academic Search Complete. S. 2014

WINN, Peter a Cristobal KAY. *Agrarian Reform and Rural Revolution in Allende's Chile*. Journal of Latin American Studies. 1974, roč. 6, č. 1, 135 - 159. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/156652>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk (seznam)

Příloha č. 2: Seznam tabulek (seznam)

Příloha č. 3: Kompletní seznam nalezených článků (seznam)

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

1. API - Acción Popular Independiente, chilská levicová strana
2. CIA - Central Intelligence Agency, Ústřední zpravodajská služba (Spojených států amerických)
3. ČTK – Československá tisková kancelář
4. DINA - Dirección de Inteligencia Nacional, Chilská tajná policie
5. ITT - International Telephone and Telegraph Corporation, Světová telefonní a telegrafní korporace
6. FP – Frente Popular, Lidová fronta
7. HDP – Hrubý domácí produkt
8. KGB - Комитет государственной безопасности, Výbor státní bezpečnosti
9. KS – Komunistická strana
10. MAPU - Movimiento de Acción Popular Unitario, chilská levicová strana
11. MIR - Movimiento de Izquierda Revolucionaria, Hnutí revoluční levice, chilská levicová para militantní skupina
12. NDR – Německá demokratická republika
13. OSN – Organizace spojených národů
14. PDC - Partido Demócrata Cristiano, Křesťansko-demokratická strana
15. RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci
16. TASS – Telegrafická agentura Sovětského svazu
17. SSSR - Svaz sovětských socialistických republik
18. USA – United States of America, Spojené státy americké
19. ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa
20. ÚV SSM – Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže

Příloha č. 2: Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Nerovnost rozdělení důchodů v Chile v roce 1968

Tabulka č. 2: Výsledky prezidentských voleb v letech 1958, 1964 a 1970

Tabulka č. 3: Finanční toky z USA a z mezinárodních organizací do Chile (vybrané údaje)

Tabulka č. 4: Literatura o Chile vydaná v Československu v 70. letech 20. století

Příloha č. 3: Kompletní seznam nalezených článků

Rudé právo

1970

1. ČTK. Chtějí obchod s Kubou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 8. 1970, roč. 50, č. 201, s. 6.
2. ČTK. Chile volí presidenta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 4. 9. 1970, roč. 50, č. 210, s. 1.
3. ČTK. Chile volilo presidenta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 5. 9. 1970, roč. 50, č. 211, s. 7.
4. ČTK a Světové tiskové agentury. 24 hodin: Smíšenou společnost... *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 5. 9. 1970, roč. 50, č. 211, s. 7.
5. ČTK. Kandidát Lidové fronty Chile zvítězil v prezidentských volbách. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 9. 1970, roč. 50, č. 212, s. 1, 3.
6. ČTK. Velké vítězství chilských pracujících. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1970, roč. 50, č. 213, s. 1, 7.
7. LANDOVSKÝ, Vladimír. Chile po volbách. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 9. 1970, roč. 50, č. 214, s. 7.
8. ČTK. Dosavadní prezident podporuje Allenda. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 9. 1970, roč. 50, č. 214, s. 7.
9. ČTK. Finanční panika v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 10. 9. 1970, roč. 50, č. 215, s. 7.
10. ČTK. Intriky chilské pravice. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 11. 9. 1970, roč. 50, č. 216, s. 1.
11. ČTK. Statisíková manifestace pro Allenda. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1970, roč. 50, č. 219, s. 7.
12. ČTK. Změnit Chile ve svobodnou zemi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 16. 9. 1970, roč. 50, č. 220, s. 7.
13. ČTK. Blahopřání do Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1970, roč. 50, č. 222, s. 1.

1971

1. ČTK a světové tiskové agentury. Konfiskace půdy chilských latifundistů pokračuje. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 3. 7 1971, roč. 51, č. 156, s. 7.
2. POSPÍŠIL, Oldřich. Dvojitá tvář chilské reakce. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 7 1971, roč. 51, č. 158, s. 6.

3. ČTK. Chile kontroluje největší měděný důl. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 7 1971, roč. 51, č. 159, s. 1.
4. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (1): Mezi velehorami a oceánem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 7 1971, roč. 51, č. 159, s. 6.
5. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (2): Podivný průvod v Santiagu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 7 1971, roč. 51, č. 160, s. 6.
6. ICH. Druhá nezávislost Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 7 1971, roč. 51, č. 160, s. 6.
7. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (3): Chilská rudá bašta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 7 1971, roč. 51, č. 161, s. 6.
8. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Úvěr 1,3 miliónu dolarů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 9. 7 1971, roč. 51, č. 161, s. 7.
9. ČTK. Ničivé zemětřesení v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 10. 7 1971, roč. 51, č. 162, s. 1.
10. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (4): Oáza z mědi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 7 1971, roč. 51, č. 164, s. 6.
11. ČTK. Chilská měď majetkem lidu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 7. 1971, roč. 51, č. 164, s. 6.
12. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (5): Již bez „péče“ najímatelů z USA. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 7. 1971, roč. 51, č. 165, s. 6.
13. ČTK. Soustrastný telegram do Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 7. 1971, roč. 51, č. 166, s. 1.
14. ČTK. Mezinárodní styky: K tragickému zemětřesení. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 7. 1971, roč. 51, č. 166, s. 2.
15. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (6): Bez písku v rotačkách. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 7. 1971, roč. 51, č. 166, s. 6.
16. ČTK a světové tiskové agentury. Fronta lidové jednoty v Ecuadoru. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 7. 1971, roč. 51, č. 166, s. 7.
17. ČTK. Allende podepsal zákon o znárodnění. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 16. 7. 1971, roč. 51, č. 167, s. 1.
18. POSPÍŠIL, Oldřich. Nad Andami svítá (7ú): Buldozery bourají za potlesku. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 16. 7. 1971, roč. 51, č. 167, s. 6.
19. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Bulharsko-chilská dohoda. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 7. 1971, roč. 51, č. 168, s. 7.

20. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Letecké spojení Kuba-Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 7. 1971, roč. 51, č. 170, s. 7.
21. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Skupinu pašeráků zadržela chilská policie. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 7. 1971, roč. 51, č. 170, s. 7.
22. POSPÍŠIL, Oldřich. Širší spolupráce s andskými zeměmi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 7. 1971, roč. 51, č. 171, s. 1, s. 6.
23. ČTK. SSSR věnuje Chile stavební kombinát. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 7. 1971, roč. 51, č. 171, s. 6.
24. POSPÍŠIL, Oldřich. Strach z "druhého Chile". *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 7. 1971, roč. 51, č. 172, s. 6.
25. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Mírové vyřešení pohraničního sporu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 23. 7. 1971, roč. 51, č. 173, s. 7.
26. ČTK. Jednání Allende - Lanusse. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 7. 1971, roč. 51, č. 174, s. 7.
27. ČTK. Návštěvy v zahraničí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 26. 7. 1971, roč. 51, č. 175, s. 3.
28. ČTK. Chilští komunisté o zvyšování výroby. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 7. 1971, roč. 51, č. 177, s. 1.
29. ČTK. Solidarita lidu Kuby a Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 7. 1971, roč. 51, č. 177, s. 7.
30. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Chile a NDR podepsaly... *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 7. 1971, roč. 51, č. 177, s. 7.
31. ICH. Vyvlastňování latifundistů v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 29. 7. 1971, roč. 51, č. 178, s. 6.
32. ČTK a světové tiskové agentury. Chilský prezident navštíví Ecuador. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 7. 1971, roč. 51, č. 179, s. 7.

1973

1. ČTK. Teror chilské reakce pokračuje. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 8. 1973, roč. 53, č. 204, s. 1, 7.
2. POSPÍŠIL, Oldřich. Rozumem, nebo silou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 28. 8. 1973, roč. 53, č. 204, s. 7.
3. ČTK. G. Marínová v Praze. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 29. 8. 1973, roč. 53, č. 205, s. 1.
4. ČTK. Mezinárodní styky: Juana Campose... *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 29. 8. 1973, roč. 53, č. 205, s. 2.

5. RP A ČTK. Světem kultury: Třídenní prohlídka. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 29. 8. 1973, roč. 53, č. 205, s. 2.
6. ČTK. Dramatické dny v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 29. 8. 1973, roč. 53, č. 205, s. 7.
7. ČTK. Solidarita s bojem lidu v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 1.
8. Z. Setkání s G. Marínovou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 1.
9. IŘ, POS. Bojová družba mládí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 1.
10. RP A ČTK. Mezinárodní styky: Členy chilské filmové delegace... *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 2.
11. RP A ČTK. Světem kultury: O vývoji chilské kinematografie. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 2.
12. ČTK. Manifestace na podporu S. Allenda. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 30. 8. 1973, roč. 53, č. 206, s. 7.
13. ČTK. G. Marínová u J. Lenárta. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 31. 8. 1973, roč. 53, č. 207, s. 1.
14. ČTK. Chilští zpátečníci stupňují teror. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 31. 8. 1973, roč. 53, č. 207, s. 1, 7.
15. ČTK. Chilští hosté navštívili Ostravu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 1. 9. 1973, roč. 53, č. 208, s. 2.
16. ČTK. Shromáždění proti chilským fašistům. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 1. 9. 1973, roč. 53, č. 208, s. 7.
17. ČTK. Rozhodné úsilí chilské vlády o normalizaci situace v zemi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 3. 9. 1973, roč. 53, č. 209, s. 5.
18. ČTK. Mezinárodní styky: Chilská mládežnická delegace... *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 4. 9. 1973, roč. 53, č. 210, s. 2.
19. POSPÍŠIL, Oldřich. Tři roky Lidové jednoty. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 4. 9. 1973, roč. 53, č. 210, s. 7.
20. ČTK. Solidarita s chilským lidem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 5. 9. 1973, roč. 53, č. 211, s. 7.
21. ČTK. Půl miliónu manifestantů v ulicích Santiaga. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 9. 1973, roč. 53, č. 212, s. 1.
22. COURTON, Miroslav. Seznámení s chilskou kinematografií. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 9. 1973, roč. 53, č. 212, s. 5.

23. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Generální tajemník IKS. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 9. 1973, roč. 53, č. 212, s. 7.
24. ČTK a světové tiskové agentury. 24 hodin: Venezuelský parlament. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 6. 9. 1973, roč. 53, č. 212, s. 7.
25. ČTK. Jsme solidární s bojem Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 9. 1973, roč. 53, č. 213, s. 1.
26. ČTK. Křesťanští demokraté chystají žalobu proti Allendově vládě. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 7. 9. 1973, roč. 53, č. 213, s. 7.
27. ČTK. Chilští lékaři ukončili stávkou. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1973, roč. 53, č. 214, s. 7.
28. POSPÍŠIL, Oldřich. Úsilí o rozvrat. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1973, roč. 53, č. 214, s. 7.
29. ČTK. Ocenění socialistickým zemím. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 8. 9. 1973, roč. 53, č. 214, s. 7.
30. ČTK. Studentské brigády proti reakci. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 11. 9. 1973, roč. 53, č. 216, s. 7.
31. ČTK. Kontrarevoluční puč v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 12. 9. 1973, roč. 53, č. 217, s. 1.
32. ČTK, ZR. Přestřelky v ulicích Santiaga. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.
33. ČTK, ZR. President Allende pohřben. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.
34. ZR. Solidární s chilským lidem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.
35. NESG. Rozhořčení pokrokového světa. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 1.
36. POSPÍŠIL, Oldřich. Kontrarevoluce bez masek. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 13. 9. 1973, roč. 53, č. 218, s. 7.
37. ČTK, RP. Dělníci brání revoluci. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, s. 1, 7.
38. ČTK, RP. Jsme s Tebou, Chile!. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, s. 1, 2.
39. ŠÍN, ZDK. Pravá tvář imperialismu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, 1, 7.
40. MOUCHA, Jaroslav. Chile, září 1973. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, s. 1.
41. ČTK. Prohlášení ÚV KSS. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, s. 1.
42. HORÁČEK, J. Hrdina spřáteleného lidu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 14. 9. 1973, roč. 53, č. 219, s. 1.

43. Z. Předsednictvo ÚV KSČ k situaci v Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 1.
44. ČTK, RP. Spravedlivá věc chilského lidu zvítězí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 1, 2.
45. ZR. Heroický boj pokračuje. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 1, 7.
46. NESG. Podpora hrdinnému boji. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 2.
47. SKÁLA, Ivan. Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 3.
48. ČTK, RP. Bratrská solidarita. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7.
49. ČTK. Svědectví vdovy po S. Allendovi. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7.
50. POSPÍŠIL, Oldřich. Spěch monopolů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 15. 9. 1973, roč. 53, č. 220, s. 7.
51. ZR. Solidarita se statečným lidem. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 9. 1973, roč. 53, č. 221, s. 1, 2.
52. ČTK, RP. Bomby a tanky proti dělníkům. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 9. 1973, roč. 53, č. 221, s. 1.
53. NESG. Jsme s lidem Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 9. 1973, roč. 53, č. 221, s. 5.
54. POSPÍŠIL, Oldřich. Farizejství. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 17. 9. 1973, roč. 53, č. 221, s. 5.
55. ZR. Reakce stupňuje teror. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 1, 7.
56. ČTK. Ničemnost fašistů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 1.
57. FUČÍKOVÁ, Gusta. Venceremos!. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 1.
58. FŘ. Odsuzujeme fašistickou zvlí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 1, 2.
59. NESG. Naše sympatie na straně Lidové jednoty. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 2.
60. UPI. Tvář chilské kontrarevoluce. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 6.
61. AŘ. Imperialismus na pranýři. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 7.
62. POSPÍŠIL, Oldřich. Dělicí čára. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 18. 9. 1973, roč. 53, č. 222, s. 7.
63. FŘ. Chile - poučení pro dělnickou třídu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 19. 9. 1973, roč. 53, č. 223, s. 1, 2.

64. ZR. Hanebné zločiny pučistů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 19. 9. 1973, roč. 53, č. 223, s. 1, 7.
65. ZR. Za chilskými událostmi je ruka imperialistů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 19. 9. 1973, roč. 53, č. 223, s. 2.
66. NESG. Po noci přijde den. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 19. 9. 1973, roč. 53, č. 223, s. 7.
67. FŘ. Podpora pokrokovým silám. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 9. 1973, roč. 53, č. 224, s. 1.
68. ČTK, ZR. Na severu Chile dosud boje. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 9. 1973, roč. 53, č. 224, s. 1, 7.
69. NESG. Protestujeme!. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 20. 9. 1973, roč. 53, č. 224, s. 2.
70. ČTK, ZR. Rozvíjí se partyzánské hnutí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 9. 1973, roč. 53, č. 225, 1, 7.
71. VV, ČTK. Jsme s chilskými vlastenci. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 9. 1973, roč. 53, č. 225, s. 1.
72. NESG. Lid oplatí za presidentovu smrt. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 9. 1973, roč. 53, č. 225, s. 7.
73. ROVENSKÝ, Dušan. Revoluce a kontrarevoluce. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 21. 9. 1973, roč. 53, č. 225, s. 7.
74. ČTK. Sovětský svaz přerušil diplomatické styky s Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 1.
75. ZR. Rostou ohniska odporu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 1, 7.
76. SVOBODA, Jan. Reakce lid nezlomí. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 1.
77. MALANÍK, František. Slova revolucionářů. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 1.
78. HK. Na pranýři veřejného mínění. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 2.
79. POSPÍŠIL, Oldřich. Třídní fronta a Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 22. 9. 1973, roč. 53, č. 226, s. 7.
80. HK. Odsuzujeme metody nelidského jednání. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 9. 1973, roč. 53, č. 227, s. 1, 2.
81. ZR. Ohniska odporu nedovolují pučistům upevnit moc. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 9. 1973, roč. 53, č. 227, s. 1, 7.
82. ČTK. BLR, NDR a KLCDR přerušily styky s Chile. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 24. 9. 1973, roč. 53, č. 227, s. 5.
83. ČTK. Zemřel Pablo Neruda. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 1.
84. ČTK, ZR. Pučisté pořádají zběsilé razie. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 1.

85. HK. Reakce nezlomí pokrok. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 1.
86. ŘEŘIČHA, Josef. Odpovídáme činy. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 1.
87. PILAŘ, Jan. Pablo Neruda - rapsód chilského lidu. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 2.
88. ČTK, RP. Cílevědomé kroky k míru. *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. 25. 9. 1973, roč. 53, č. 228, s. 1, 7.

Mladá fronta

1970

1. NESG. Chile před volbami. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 28. 8. 1970, roč. 26, č. 204, s. 5.
2. NESG. Chile před volbami. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1970, roč. 26, č. 209, s. 5.
3. NESG. Rumunsko a Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 5. 9. 1970, roč. 26, č. 210, s. 5.
4. ČTK. Chilská levice vítězí. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 7. 9. 1970, roč. 26, č. 211, s. 1, 2.
5. NESG. Zděšený Washington. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 8. 9. 1970, roč. 26, č. 212, s. 5.
6. NESG. Podpora Allendovi. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 9. 9. 1970, roč. 26, č. 213, s. 5.
7. WT. Naše poznámka - v očekávání změn. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 9. 9. 1970, roč. 26, č. 213, s. 5.
8. NESG. Finanční panika v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 10. 9. 1970, roč. 26, č. 214, s. 5.
9. NESG. Allende varuje pravici. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 11. 9. 1970, roč. 26, č. 215, s. 5.
10. NESG. Podpora Allendemu. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 12. 9. 1970, roč. 26, č. 216, s. 5.
11. NESG. Proti manévřům pravice. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1970, roč. 26, č. 217, s. 2.
12. NESG. Cynický New York Times. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1970, roč. 26, č. 218, s. 5.
13. NESG. Finanční normalizace. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 17. 9. 1970, roč. 26, č. 220, s. 5.
14. NESG. Telegraficky: President republiky... *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 18. 9. 1970, roč. 26, č. 221, s. 1.

1971

1. NESG. Chilský vládní úřad. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 7. 7. 1971, roč. 27, č. 159, s. 5.
2. NESG. Zemětřesení v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 10. 7. 1971, roč. 27, č. 162, s. 5.
3. NESG. Oběti zemětřesení. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 12. 7. 1971, roč. 27, č. 163, s. 1.
4. NESG. Pomoc postiženým. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 7. 1971, roč. 27, č. 164, s. 1.
5. NESG. Historický den Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 7. 1971, roč. 27, č. 164, s. 5.
6. NESG. Závažný revoluční čin. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 5.
7. NESG. Chilská republika. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 5.
8. NESG. Bilance zemětřesení. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 5.
9. NESG. Telegram do Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 7. 1971, roč. 27, č. 166, s. 1.
10. NESG. Bilance zemětřesení. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 7. 1971, roč. 27, č. 166, s. 5.
11. NESG. Pomoc Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 1.
12. NESG. Chilský prezident. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 5.
13. NESG. Chilská vláda. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 5.
14. NESG. Chilská vládní delegace. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 7. 1971, roč. 27, č. 170, s. 5.
15. NESG. Dar Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 21. 7. 1971, roč. 27, č. 171, s. 1.
16. NESG. Prezident Chilské republiky. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 7. 1971, roč. 27, č. 172, s. 5.
17. NESG. Kubánský prezident. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 7. 1971, roč. 27, č. 178, s. 5.
18. NESG. Na zasedání chilské korporace. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 7. 1971, roč. 27, č. 178, s. 5.

1973

1. NESG. Presidium ČSAV. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 28. 8. 1973, roč. 29, č. 204, s. 2.
2. NESG. Teror chilské reakce. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 28. 8. 1973, roč. 29, č. 204, s. 5.
3. SE. Pro upevnění solidarity s mládeží Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 1, 2.
4. NESG. Předseda ÚRO. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 2.
5. R. Pravicová ofenzíva v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 5.

6. MF. Mladý hold lidu Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 1, 2.
7. NESG. Jsme s vámi soudruzi!. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.
8. DOJ. Filmy z Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.
9. NESG. K situaci v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.
10. VESELÝ, Josef. Slovo má Gladys Marínová. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 3.
11. NESG. Nová chilská vláda. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 5.
12. NESG. Opatření chilské vlády. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 31. 8. 1973, roč. 29, č. 207, s. 5.
13. NESG. Ať žije přátelství a solidarita. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 31. 8. 1973, roč. 29, č. 207, s. 5.
14. NESG. Umění Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 1.
15. JIL. V městě uhlí a ocele. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 1, 2.
16. NESG. Možnost dialogu?. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 5.
17. NESG. Chilská mládež. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 5.
18. MAN. Rozloučení s přáteli. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, 1, 2.
19. NESG. Rozhodná opatření. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, s. 4.
20. ZR. Na shledanou, přátelé!. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 1.
21. NESG. Čs. rada žen. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 2.
22. NESG. Situace v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 5.
23. NESG. Pevná solidarita. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 5.
24. NESG. Mexický prezident. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 5.
25. NESG. Chilské tři roky. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 5. 9. 1973, roč. 29, č. 211, s. 1, 5.
26. NESG. V Santiagu. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 5. 9. 1973, roč. 29, č. 211, s. 5.

27. NESG. Hovoří S. Allende. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 6. 9. 1973, roč. 29, č. 212, s. 5.
28. NESG. Poselství do Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 7. 9. 1973, roč. 29, č. 213, s. 1.
29. NESG. Výročí svazu komunistické mládeže Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 7. 9. 1973, roč. 29, č. 213, s. 5.
30. NESG. Chilská vláda. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 10. 9. 1973, roč. 29, č. 215, s. 2.
31. NESG. Los momios neprojdou. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 11. 9. 1973, roč. 29, č. 216, s. 5.
32. SYRUČEK, Milan. Reakční převrat v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 12. 9. 1973, roč. 29, č. 217, s. 1, 5.
33. NESG. Svět pobouřen zvlí. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1, 2.
34. R. Odsuzujeme imperialismus!. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1, 2.
35. ČTK, MF. Dokumenty: 4. 8. 1970. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 5.
36. NESG. Solidarita s pracujícími. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, 1, 5.
37. GLÜCKAUF, Tomáš. Chilský lid bojuje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1, s. 5.
38. NESG. Pokrok nezastavíte!. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1, 2.
39. NESG. O vývoji v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, 1, 2.
40. VE. Studentské slovo. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 2.
41. AN. Máte naši podporu. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 2.
42. NESG. Generální tajemník FKS. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 5.
43. ČECH, Karel. Junta se drží terorem. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1, 5.
44. NESG. Věc lidu zvítězí. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1, 2.
45. GLÜCKAUF, Tomáš. S lidem Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1.
46. VESELÝ, Josef. Boj o Chile neskončil. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 2.
47. NESG. Svědectví Allendovy ženy. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 5.

48. ČECH, Karel. Bílý teror pokračuje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 1, 3.
49. R. Pokrok musí zvítězit. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 1, 3.
50. ČECH, Karel. Z továren jsou pevnosti. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 1, 5.
51. R. Hlas solidarity. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 1, 2.
52. R. Vítězem bude lid. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 19. 9. 1973, roč. 29, č. 223, s. 1, 2.
53. NESG. Pevná solidarita s lidem Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 19. 9. 1973, roč. 29, č. 223, s. 1, 5.
54. ČTK, MF. Zatýkání v Santiagu. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 19. 9. 1973, roč. 29, č. 223, s. 1, 5.
55. R. Solidarita v boji. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 1, 2.
56. R. Jaký „pořádek“ v Chile?. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 1, 5.
57. ČKA. Pomoc konkrétními činy. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 2.
58. NESG. Výsledky revolučního boje. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 2.
59. MF. Třídní, socialistická politika. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 4.
60. R. Obdiv a podpora. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1, 2.
61. NESG. Partyzánské oddíly v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1, 5.
62. NESG. Plně solidární. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1, 3.
63. NESG. SSSR přerušil styky s Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1.
64. NESG. Jak zemřel Allende. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1.
65. R. Věříme ve vítězství. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1, 2.
66. VESELÝ, Josef. Šampaňské a krev v Chile. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 5.
67. NESG. Zatýkání a represe. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 1, 2.
68. TOMAN, Ludvík. Pokroku nelze zabránit. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 1.

69. NESG. Svědectví. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 2.
70. NESG. Hlas mladé Evropy. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 1.
71. NESG. Zemřel Pablo Neruda. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 1.
72. NESG. Mohutná podpora. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, 1, 2.
73. FALADA, V. Odešel básník - bojovník. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 4.
74. MF. Jsme pro trvalý mír. *Mladá fronta: Deník Československého svazu mládeže*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 5.

Lidová demokracie

1970

1. NESG. V Santiagu de Chile bylo vysvěčeno 48 stálých diákonů. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 8. 1970, roč. 26, č. 199, s. 2.
2. VSA. Chile zvolí nového prezidenta. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 27. 8. 1970, roč. 26, č. 202, s. 2.
3. Z-BAY. Neklidná Jižní Amerika. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 28. 8. 1970, roč. 26, č. 203, s. 2.
4. CK. Naděje pro všechny. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 3. 9. 1970, roč. 26, č. 208, s. 2.
5. NESG. Volby v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 5. 9. 1970, roč. 26, č. 210, s. 2.
6. NESG. Rumunsko a Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 5. 9. 1970, roč. 26, č. 210, s. 2.
7. ČTK. Allende zvítězil ve volbách. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 7. 9. 1970, roč. 26, č. 211, s. 2.
8. NESG. Vyšetřování v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 8. 9. 1970, roč. 26, č. 212, s. 2.
9. NESG. Podpora Allendemu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 9. 9. 1970, roč. 26, č. 213, s. 2.
10. NESG. Finanční chaos v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 10. 9. 1970, roč. 26, č. 214, s. 2.
11. NESG. Spiknutí proti Allendemu?. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1970, roč. 26, č. 217, s. 2.
12. HODA, J. Chile kráčí vpřed. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 9. 1970, roč. 26, č. 219, s. 2.

13. ČTK. Chilské prohlášení. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 9. 1970, roč. 26, č. 220, s. 1.
14. NESG. Z domova i ze světa. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 18. 9. 1970, roč. 26, č. 221, s. 1.

1971

1. NESG. Chilský vládní úřad. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 7. 7. 1971, roč. 27, č. 159, s. 2.
2. NESG. Dohoda o výrobě. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 9. 7. 1971, roč. 27, č. 161, s. 2.
3. NESG. Zemětřesení pod Andami. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 10. 7. 1971, roč. 27, č. 162, s. 2.
4. NESG. Tisíce lidí bez přístřeší. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 12. 7. 1971, roč. 27, č. 163, s. 2.
5. ZČ. Likvidace následků zemětřesení. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 7. 1971, roč. 27, č. 164, s. 2.
6. ČTK. Nejvýznamnější krok na chilské cestě. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 2.
7. NESG. Chilská republika. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 2.
8. NESG. Nerostné zásoby Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 7. 1971, roč. 27, č. 165, s. 2.
9. NESG. Z domova i ze světa. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 7. 1971, roč. 27, č. 166, s. 1.
10. NESG. Následky zemětřesení. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 7. 1971, roč. 27, č. 166, s. 2.
11. MI. Plejáda kandidátů. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 2.
12. NESG. Chilská vláda. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 2.
13. NESG. Chilská filiálka. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 16. 7. 1971, roč. 27, č. 167, s. 2.
14. NESG. Dohoda o hospodářské... *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 7. 1971, roč. 27, č. 168, s. 2.
15. NESG. Chilská vládní delegace. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 20. 7. 1971, roč. 27, č. 170, s. 2.
16. NESG. Pravidelné letecké spojení. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 20. 7. 1971, roč. 27, č. 170, s. 2.
17. NESG. Pracovníci speciální služby. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 20. 7. 1971, roč. 27, č. 170, s. 2.
18. NESG. Sovětský velvyslanec. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 7. 1971, roč. 27, č. 171, s. 2.

19. NESG. Chilský prezident. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 7. 1971, roč. 27, č. 172, s. 2.
20. NESG. V chilských oblastech... *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 7. 1971, roč. 27, č. 172, s. 2.
21. NESG. Náměstek předsedy vlády NDR. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 7. 1971, roč. 27, č. 174, s. 2.
22. NESG. V argentinské Saltě. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 26. 7. 1971, roč. 27, č. 175, s. 2.
23. NESG. Po desetiletém jednání. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 28. 7. 1971, roč. 27, č. 177, s. 2.
24. NESG. Na zasedání chilské korporace. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 29. 7. 1971, roč. 27, č. 178, s. 2.

1973

1. JAR. Solidarita čs. a chilské mládeže. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 28. 8. 1973, roč. 29, č. 204, s. 1.
2. ČTK. Chilští pracující čelí pravicové ofenzivě. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 2.
3. NESG. Na šestidenní návštěvu ČSR. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 4.
4. NESG. Na zahájení Dnů chilského filmu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 29. 8. 1973, roč. 29, č. 205, s. 4.
5. BAY+JAR. Mítink české a chilské mládeže. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, 1, 2.
6. ČTK. Pracující podporují presidenta Allenda. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.
7. HD. RVHP a Latinská Amerika. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 2.
8. ČTK. Solidarita s chilským lidem. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 3.
9. AN. Chilští filmaři mezi námi. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 30. 8. 1973, roč. 29, č. 206, s. 4.
10. ČTK. Solidarita s lidem Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 31. 8. 1973, roč. 29, č. 207, s. 2.
11. ČTK. Chilští hosté u J. Lenárta. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 31. 8. 1973, roč. 29, č. 207, s. 3.
12. ČTK. Velké shromáždění pracujících v Santiagu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 2.
13. NESG. Chilskou delegaci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 1. 9. 1973, roč. 29, č. 208, s. 4.
14. ČTK. Rozhodná opatření chilské vlády. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, s. 2.

15. NESG. Rumunská delegace v Santiagu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 3. 9. 1973, roč. 29, č. 209, s. 2.
16. ČTK. Komuniké z návštěvy chilské mládeže. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 1.
17. NESG. Čs. rada žen. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 1.
18. ČTK. Chilané proti občanské válce. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 2.
19. SILAN, A. Chile: Střetnutí pokračuje. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 4. 9. 1973, roč. 29, č. 210, s. 2.
20. ČTK. Tři roky vlády Lidové jednoty. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 5. 9. 1973, roč. 29, č. 211, s. 2.
21. NESG. Dohoda o... *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 5. 9. 1973, roč. 29, č. 211, s. 2.
22. ČTK. Mohutná manifestace v Santiagu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 6. 9. 1973, roč. 29, č. 212, s. 2.
23. ČTK. Poselství NF chilskému lidu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 7. 9. 1973, roč. 29, č. 213, s. 1.
24. NESG. Chilský lid proti reakci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 7. 9. 1973, roč. 29, č. 213, s. 2.
25. ČTK. Allende kritizuje pravici. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 8. 9. 1973, roč. 29, č. 214, s. 2.
26. ČTK. Rozhodná opatření. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 10. 9. 1973, roč. 29, č. 215, s. 2.
27. ČTK. CIA cvičí chilské fašisty. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 11. 9. 1973, roč. 29, č. 216, s. 2.
28. ČTK. Chile: Puč vojenské junty. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 12. 9. 1973, roč. 29, č. 217, s. 1, 2.
29. NESG. Prezident S. Allende mrtev. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1.
30. ČTK. Vojenská junta rozpustila chilský parlament. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1.
31. RE. Rozhořčení nad politickým vývojem v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 1.
32. ČTK. Svět důrazně odsuzuje reakční převrat v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13. 9. 1973, roč. 29, č. 218, s. 2.
33. SA. Chile proti imperialismu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1, s. 2.
34. RE. S rozhořčením odsuzujeme kontrarevoluční puč v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1.
35. ČTK. V celém světě se zvedla vlna protestů a nesouhlasu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1.

36. ČTK. Solidarita čs. pracujících s lidem Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 1.
37. ČTK. Chilská vojenská junta na cestě teroru. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 2.
38. ČT. Odsuzujeme puč v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 14. 9. 1973, roč. 29, č. 219, s. 2.
39. ČTK. Plnou podporu hrdinným obráncům chilské demokracie. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1.
40. NESG. Sympatie dem. a pokrokovým silám. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1.
41. LD. Členové ČSL odsuzují kontrarevoluční puč v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1.
42. NESG. Paní Allendová o smrti svého muže. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 1.
43. ČTK. Chilský lid bojuje s vojenskými pučisty. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 2.
44. NESG. Projev prezidenta Tita. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 15. 9. 1973, roč. 29, č. 220, s. 2.
45. RE. Čs. pracující vyjadřují solidaritu s chilským lidem. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 1.
46. ČTK. Teror vojenské junty naráží na odpor chilského lidu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 2.
47. ČTK. Svědectví o dramatu v prezidentském paláci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 17. 9. 1973, roč. 29, č. 221, s. 2.
48. RE. Lid ČSSR solidární s lidem Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 1.
49. ČTK. Ozbrojený odpor proti vojenské juntě pokračuje. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 2.
50. NESG. Stížnost kubánské vlády. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 2.
51. NESG. Ministerstvo zahr. věcí sděluje. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 18. 9. 1973, roč. 29, č. 222, s. 4.
52. ČTK. Teror nemůže zlomit vůli chilského lidu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 19. 9. 1973, roč. 29, č. 223, s. 1.
53. NESG. Po celém Chile pokračuje zatýkání. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 19. 9. 1973, roč. 29, č. 223, s. 2.
54. ČTK. Cestu k socialismu nelze zastavit. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 1.
55. NESG. Kruté represe proti pracujícím. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 20. 9. 1973, roč. 29, č. 224, s. 2.
56. SA. Boj lidu Chile pokračuje. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1.

57. RE. Čs. lid pranýřuje chilskou kontrarevoluci. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 1.
58. NESG. Církev k převratu v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 2.
59. NESG. V Chile se formují partyzánské oddíly. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 21. 9. 1973, roč. 29, č. 225, s. 2.
60. NESG. SSSR přerušil styky s Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 1, 2.
61. NESG. Chile: Hrdinný odpor stávkujících dělníků. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 2.
62. V. Vatikán k událostem v Chile. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 2.
63. MVT. Zákon bude sledovat hospodaření s vodou. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 22. 9. 1973, roč. 29, č. 226, s. 3.
64. ČTK. Chile: Ohniska odporu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 1.
65. RE. Čs. hlasy na obranu chilské demokracie. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 1.
66. ČTK. Fašistické metody vojenské junty. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 2.
67. ČTK. Nová provokace. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 24. 9. 1973, roč. 29, č. 227, s. 2.
68. HEY. Podpora hrdinnému boji chilského lidu. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 1.
69. D. Zemřel Pablo Neruda. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 1.
70. ČTK. Razie ve východní části Santiaga. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 25. 9. 1973, roč. 29, č. 228, s. 2.